

MYKOLOGICKÉ LISTY

36

Informační orgán Čs. vědecké společnosti pro mykologii při ČSAV
PRAHA 1989

VIII.celostátní mykologická konference v Brně skončila

Celostátní mykologická konference, které pořádá ČSVSM v neperiodických lhůtách, bývají vždy vítanou příležitostí českých a slovenských mykologů nejen k referování o výsledcích vědecké a odborné práce a vzájemné výměně zkušeností, ale jsou i vhodnou příležitostí k upevnění starých přátelství a navázání nových styků, tedy vítanou záležitostí velkého společenského významu, která zajistí i po této stránce úspěšné pomáhá k plnění úkolů, jež si českoslovenští mykologové vytklí.

Letošní VIII.celostátní mykologická konference, pořádaná pod heslem "Genofond hub, jeho ochrana a využití", byla svolána na dny 28.VIII.-1.IX.1989 do Brna u příležitosti oslav 70.výročí vzniku Vysoké školy zemědělské v Brně.

V čestném předsednictvu konference zasedl rektor VŠZ prof.dr.Stanislav Procházka, DrSc., člen korespondent ČSAV a předseda Vědeckého kolegia teoretických základů zemědělství ČSAV, dále čestný předseda ČSVSM prof.dr.Vl.Rypáček, DrSc., člen korespondent ČSAV, předseda ČSVSM prof.dr.Z.Urban, DrSc., Dr.Vl.Musílek, DrSc., člen korespondent ČSAV, ředitel Moravského muzea v Brně dr.L.Scháněl, prof.ing.Z.Čača, DrSc., doc.Ing. Alois Černý, CSc., doc.Dr.Milan Hejtmánek, DrSc., dr.L.Marvanová, CSc., prom.biol.Z.Pouzar, CSc., vědecký sekretář ČSVSM a tajemník ČSVSM S.Sebek. Úvodnímu zasedání předsedal prof. Ing.Z.Čača, DrSc. a prof.dr.Z.Urban, DrSc., tajemníkem byl doc. Ing.A.Černý, CSc. Úvodní zasedání konference, již se zúčastnilo 180 účastníků z Československa, se konalo v aule Vysoké školy zemědělské v Brně a bylo zahájeno pozdravným projevem rektora VŠZ v Brně prof.dr.Stanislava Procházky, DrSc., člena korespondenta ČSAV. Vzpomenul v něm nejen pozitivních výsledků základního mykologického výzkumu v uplynulých desetiletích, ale především vyzdvihl význam teoretické a aplikované mykologie a jejich výsledků pro zemědělství a lesnictví a humánní a veterinární medicínu.

Na programu úvodního zasedání konference byly čtyři odborné referáty. Uvedl je prof.dr.Z.Urban, DrSc. referátem o vývoji československé mykologie zvláště v posledním desetiletí. O perspektivách biotechnologického využití makromycetů pojednal dr.Vl.Musílek, DrSc., člen korespondent ČSAV. Referát dr.L.Marvanové, CSc., byl zaměřen na některé aspekty vývoje genofundu hub. Program hlavního dne konference uzavíral referát S.Sebka o současném stavu a perspektivách ochrany hub v ČSSR.

Jednání v sekcích

V úterý 29.8.1989 se jednání konference přeneslo do prostor lesnické fakulty VŠZ, aby pokračovalo ve čtyřech odborných sekcích. V sekci č.1 /Taxonomie, ekologie, mykofloristika a ochrana hub/, které předsedali střídavě Z.Urban, F.Kotlaba a L.Marvanová /tajemník Vl.Antonín/, bylo předneseno 18 odborných referátů, v sekci č.2 /Fytopatologická mykologie/, které předsedal Z.Čača, A.Černý a C.Paulech /tajemník S.Vaverka/,

bylo na programu 21 referátů, v sekci 8.3 /Mykotoxikologie a lékařská mykologie/ předseda M. Hejtmánek, M. Semerdžieva a Z. Jesenská, tajemník J. Šimůnek/ odeznělo 27 referátů včetně 5 posterů studentských prací z katedry hygieny a epidemiologie l.é. fakulty UJEP v Brně, a konečně sekce 8.4 /Fyziologie, biochemie a genetika hub/ předsedající V. Musílek, V. Šašek a L. Scháněl, tajemník M. Otáhal/ měla na programu 19 referátů. Přípravný výbor konference tedy připravil jejím účastníkům téměř 90 přednášek a kratších příspěvků, které byly dokladem bohaté aktivity našich mykologů v období od poslední celostátní konference v r. 1982. Vysoká škola zemědělská připravila pro účastníky konference za redakce A. Černého sborník, obsahující plné znění hlavních referátů a zkrácené výtahy referátů, přednesených v sekcích. Během celé konference byly v před-sálí auly VSZ vystaveny panely s poštovními známkami s hou-bařskou tematikou a v obou budovách, v nichž se konference od-bývala, výstavy fytopatologicky významných hub.

Mykologické exkurze

V rámci konference byly závěrečné tři dny věnovány exkur-zím v terénu. Pro účastníky konferenčních exkurzí byl k dis-pozici rozmnožený itinerář, který obsahoval základní údaje, tý-kající se shlédnutých stanovišť a informací o druzích hub, které byly v posledních letech na shlédnutých stanovištích nalezeny. Ve středu 30.8.1989 byla uspořádána celodenní myko-logická exkurze na území Skolního lesního podniku LF VSZ v Moravském krasu-dopoledne v rezervacích "Habruvecká bučina" a SPR "Josefské údolí"-část "Slovenská strán", odpoledne v ob-lasti "Proklestu" a v arboretu VŠZ u Křtin. Závěrečné večerní shromáždění tohoto dne bylo věnováno koncipování rezoluce, je-jíž znění přinášíme v závěru této reportáže. Ve čtvrtek 31.8.1989 byla organizována exkurze do lužních lesů jižní Moravy-do rezervací "Cahnov" a "Ranšpurk" jižně od Lanžhota, nacháze-jících se v hraničním pásmu, a do připravované mykologické rezervace "Rendez vous" nedaleko Valtic. Exkurze byla zakonče-na společenským večerem v Mikulově. Závěrečná pátéční celoden-ní exkurze dne 1.9.1989 směřovala do Jihlavských vrchů do re-zervace "Velký Spičák" nedaleko Třebště. Zatímco střední exkur-ze byla doprovázena citelnou zimou a nepřízní počasí, zahříva-ly účastníky konference na zbývajících dvou hřejivé sluneční paprsky. I když vzhledem k dlouhodobému suchu byl počet makro-mycetů, zvláště terrestrických, velmi nízký, setkaly se všechny exkurze s příznivým ohlasem. Seznamy druhů nalezených na všech lokalitách budou publikovány v některém z následujících čísel Mykologických listů a anglické abstrakty přednesených referátů v České Mykologii.

Mykologickými exkurzemi skončila VIII. celostátní mykolo-gická konference, které jistě nebyla-ostatně jako všechny po-dobná větší setkání-bez formálních a organizačních kazů, jež vidí ten, kdo ji chce vidět, a naopak přehlédne je ten, kdo se těší z opětovného setkání spřízněných duší a z výsledků je-jich práce po létech, vyplněných prací na svěřených pracovních úsecích.

XXIV. valné shromáždění ČSVSM

U příležitosti brněnské konference se po tříleté přestáv-ce sešlo 28.8.1989 XXIV. řádné valné shromáždění ČSVSM, aby zhodnotilo její práci a v návaznosti na výsledky a usnesení

právě probíhající konference si vytklo i směr své činnosti v dalších letech. Schůzi, které se zúčastnilo 80 členů ČSVSM, zahájil, čestný předseda ČSVSM prof. dr. Vl. Rypáček, DrSc., člen korespondent ČSAV, a předal její další řízení předsedovi ČSVSM prof. dr. Z. Urbanovi, DrSc. Ten předložil úvodem návrh předsednictva ČSVSM na volbu volební komise. Plénium valného shromáždění zvolilo poté jejími členy Ing. Evu Kováčikovou, ČSc., dr. M. Cervenou, ČSc., dr. J. Šimánka, ČSc., P. Vampolu, MUDr. A. Štětka - vou, ČSc. a tajemníci ČSVSM Z. Šebkovou.

Vyznamenání zasloužilých členů

Předseda prof. dr. Z. Urban, DrSc., předal poté pamětní medaile J. E. Purkyně několika našim členům, které jim na náš návrh udělilo Vědecké kolegium biologie organismů, populací a společenstev ČSAV jako ocenění jejich příkladné práce a zásluh v biologických vědách. Z přítomných převzali pamětní medaile RNDr. Miloš Otčenášek, DrSc., z Pardubic a MUDr. Zdena Jesenská, ČSc., z Bratislavi; MUDr. J. Herinkovi a RNDr. P. Fragnerovi budou medaile předány při jiné příležitosti.

V další části jednání udělilo valné shromáždění - na základě jednomyslného souhlasu přítomných - šesti členům v ocenění jejich zásluh o naši Společnost a o vědeckou práci čestné členství. Tímto nejvyšším uznáním naší Společnosti byli poctěni doc. Ing. Alois Černý, ČSc. z Brna, doc. dr. Bronislav Hlůza, ČSc. z Olomouce, Ing. Jan Kuthan z Ostravy, dr. Marta Semerdžieva, ČSc. z Prahy a dr. Ing. Antonín Vězda, ČSc. z Brna. Posmrtné bylo čestné členství uděleno Aurelu Dermekovi z Bratislavi.

Plénium valného shromáždění vysloвило dále souhlas s udělením čestného uznání za zásluhy o mykologii Ing. Jiřímu Baierovi z Prahy, Josefu Houdovi z Loun, Herbertu Tichému z Loun, Černčic, dr. Věře Holubové, ČSc. z Prahy a dr. Ludmila Marvanové, ČSc. z Brna. Příslušné diplomy spolu s osobním poděkováním za dosavadní práci jim předal předseda ČSVSM prof. dr. Zdeněk Urban, DrSc.

Činnost ČSVSM v letech 1985-1988

Valné shromáždění ČSVSM pak pokračovalo zprávami o činnosti Společnosti v letech 1985-1988. Úvodem svého vystoupení vzpomněl věd. tajemník ČSVSM dr. Z. Pouzar, ČSc., zemřelých členů, kteří nás opustili v hodnoceném období; minutou ticha vzpomněli přítomní jejich světlé památky. Věd. sekretář pak pokračoval referátem o činnosti Společnosti v letech 1985-1988, zejména zdůraznil její činnost v r. 1988 a 1989, kdy došlo k rozšíření prostor, užívaných sekretariátem Společnosti, o další dvě místnosti, což otevřelo možnosti dalšího růstu zejména knihovny, a jejich vybavení novým nábytkem. V r. 1988 došlo také k personálním změnám v sekretariátu, což mělo pozitivní význam pro celou další činnost Společnosti.

Zprávu o hospodaření ČSVSM ze stejné období pak přednesl hospodář dr. F. Kotlaba, ČSc., který v ní mj. poukázal také na problémy, spojené s dalším vydáváním časopisu Česká mykologie a hospodářské stránky. Ve zprávě revizorů účtů, kterou přednesla dr. L. Kotilová, byl konstatován uspokojivý stav hospodaření ČSVSM v uplynulých letech, a odstupujícím výboru bylo navrženo udělení absolutoria.

Předseda Společnosti poté poděkoval za přednesení zpráv a po udělení absolutoria, schváleném plénem valného shromáždění, oznámil odstoupení dosavadního výboru. První část valného shromáždění byla zakončena diskusí k předneseným referátům, během níž činovníci ČSVSM zodpověděli přítomným řadu dotazů.

Volby nového výboru ČSVSM

Druhá část jednání valného shromáždění byla věnována volbám nového výboru. Z 19 kandidátů do hlavního výboru, 13 kandidátů do funkce náhradníků a 5 kandidátů na členství v revizní komisi bylo tajným hlasováním zvoleno 16 členů hlavního výboru, 8 náhradníků a 3 členové revizní komise.

Během sčítání hlasů vyslechli účastníci valného shromáždění přednášky dr.L.Hegary a dr.F.Kotlaby, ČSc., o zajímavých nálezech hub z ČSSR a ze zahraničí; obě byly doprovázeny barevnými diapozitivy.

Po skončení přednášek vyhlásil předseda volební komise MUDr. Jan Šimůnek, ČSc., výsledky voleb. Do hlavního výboru byli zvoleni dr.Vladimír Antonín, doc.Ing.Alois Černý, ČSc., PhDr.Rostislav Fellner, ČSc., RNDr.Jaroslav Klán, ČSc., RNDr.František Kotlaba, ČSc., Ing.Jan Kuthan, RNDr.Pavel Lizon, RNDr.et PhMr.Vladimír Musílek, DrSc., člen korespondent CSAV, RNDr.Michal Ondřej, ČSc., Ing.Cypril Paulech, ČSc., prom.biol.Zdeněk Pouzar, ČSc., prom.biol.Karel Prášil, ČSc., RNDr.Marta Semerdžieva, ČSc., RNDr.Václav Šašek, ČSc., prof.dr.Z.Urban, DrSc.a Alois Vágnr. Jejich náhradníky byli zvoleni RNDr.Pavel Cudlín, ČSc., RNDr.Ján Gáper, ČSc., Ing.Ladislav Hruška, MUDr.Zdenka Jesenská, ČSc., RNDr.Libuše Kotilová, RNDr.Vladimír Skalický, ČSc., RNDr.František Soukup, ČSc.a RNDr.Érika Záhorovská, ČSc.Členy revizní komise byli zvoleni Ing.Vlastislav Jančařík, ČSc., RNDr.Alena Kubátová a Ing.Jaroslav Landa.Členy HV jsou dále předsedové poboček, sekcí a komisí, kteří sice nejsou valným shromážděním voleni, ale kteří jsou jeho rovnoprávními členy s hlasem rozhodujícím. Dále jsou členy HV též čestní členové ČSVSM s hlasem rozhodujícím /proto nebyli na kandidátce a nebyli valnou hromadou voleni/.

Nový hlavní výbor ČSVSM, který se sešel ještě téhož dne ve večerních hodinách, zvolil předsedou Společnosti prof.dr.Z.Urbana, DrSc., jeho náměstký dr.Vl.Musíla, DrSc.a Ing.C.Paulecha, ČSc., věd.tajemníkem prom.biol.Z.Pouzara, DrSc., hospodářem dr.F.Kotlabu, ČSc.a dva další členy bez funkčního určení: doc.Ing.Ā.Černého, ČSc.a Svatopluka Šebka.Členem HV a předsednictva ČSVSM je dále doc.Ing.Dáša Veselý, DrSc., z titulu svého členství ve vědeckém kolegiu biologie organismů, populací a společenstev CSAV.

XXIV.valné shromáždění ČSVSM zakončil předseda Společnosti prof.dr.Z.Urban, DrSc., poděkováním přítomným za účast a přáním všeho nejlepšího v osobním životě.

Vl.Antonín-A.Černý-S.Šebek

R E Z O L U C E

účastníků VIII.celostátní mykologické konference, která se uskutečnila v Brně ve dnech 28.-31.srpna a 1. září 1989

Z jednání plenárního zasedání a jednání v sekcích vyplynula naléhavost řešení následujících problémů:

1. Je nezbytné vypracovat zodpovědný a kvalifikovaný rozbor významu hub pro naše národní hospodářství jak s ohledem na jejich přínos, tak i negativní dopad v jeho nejružnějších odvětvích, tj.v zemědělství, lesnictví, humáním a veterinárním lékařství, v potravinářství, průmyslové výrobě, v biotechnologiích aj.

2.Konference upozorňuje na neuspokojivý současný stav každoročního zabezpečení mykologického výzkumu zejména s ohledem na

vysoký věkový průměr současných aktivních mykologů a s ohledem na nedostatečný rozsah a možnosti výuky mykologie na všech typech škol. Je nutné vypracovat kvalifikovaný rozbor současného stavu mykologie a navrhnout kompetentním orgánům rozsah a obsahovou náplň její výuky na základních a středních školách a na biologicky zaměřených směrech vysokých škol.

3. Současný stav národního hospodářství nutně vyžaduje racionálně propojovat a využívat kadrové a materiálně technické prostředky. V oblasti mykologie je proto nutno prosazovat soustředění sil a efektivnost mykologického výzkumu vytvořením centrálního vědeckého pracoviště, nejlépe mykologické laboratoře nebo Mykologického ústavu ČSAV.

4. Činnost v ochraně přírody dostatečně nezahrnuje ochranu mykogenofundu a nedocenuje jeho význam v biosféře. Je proto nutné účinněji chránit zbývající mykogenofond, ať již jde o výskyt hub v chráněných územích i mimo ně a dále udržovat a budovat mykologické sbírky, tj. živé kultury hub a herbáře.

Konference pověřuje výbor Československé vědecké společnosti při ČSAV rozpracovat uvedené body rezoluce a postupně podpořit jejich realizaci.

V Brně, dne 1.9.1989

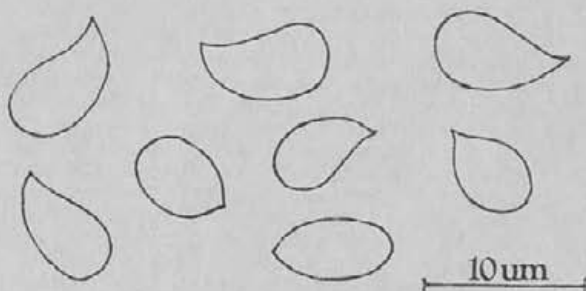
Zajímavé druhy naší mykoflóry

Pórnatka klamná-Ceriporiopsis aneirina-vzácný druh naší mykoflóry

Petr V a m p o l a

Ceriporiopsis aneirina/Sommerf./Domaň. patří k těm vzácným druhům chorob, které i když jsou známy z mnoha zemí světa, nikde nejsou hojné. Na území našeho státu byla pórnatka klamná poprvé nalezena v r. 1892 A. Kmetem na "Sitnu" u Přerova na Slovensku; v Čechách byla objevena F. Kotlabou na "Soběslavských blatech" u Soběslavi. V obou případech byl jejím hostitelem topol osika /*Populus tremula*/ (Kotlaba 1984/).

Třetí lokalitu pórnatky klamné v Československu a současně první na Moravě jsem zjistil počátkem r. 1989 na Českomoravské vrchovině nedaleko Telče. Jde o podmáčený listnatý porost, vzdálený asi 1,5 km ZST od města. Z dřevin převažuje vysázený severoamerický topol balzámový /*Populus balsamifera*/ a naše domácí vrba křehká /*Salix fragilis*/. Rostou tam však i další druhy topolů /*Populus nigra*, *P. alba*, *P. tremula*/, dále pak jasan ztepilý /*Fraxinus excelsior*/ a ojediněle i další dřeviny. Pórnatka klamná je dominantním druhem na topolu balzámovém a významně se podílí na rozkladu zejména ležících kmenů.

Pórnatka klemná-*Ceriporiopsis aneirina*/Sommerf./Domaň.:spóry.-Del.P.Vampola

Někdy se vyskytuje i na spodní straně suchých větví, trčících ještě v korunách živých stromů. Dokladový materiál jsem sbíral 21.II.1989, znovu pak ještě 26.XXX.1989 a 15.IV.1989. Je uložen v herbáři Muzea Vysočiny v Jihlavě/MJ/ a část v herbáři mykol. odd. Národního muzea v Praze /PRM/. Správnost určení potvrdili dr. F. Kotlaba a dr. Z. Pouzar revizí materiálu 13.IV.1989; oběma mykologům za tuto revizi děkuji.

Poprvé byla pórnatka klemná popsána Sommerfelttem v r. 1826 jako *Polyporus aneirinus*. Synonymika není příliš rozsáhlá, neboť jde o druh mikroskopicky dobře rozlišitelný, zejména charakteristickým tvarem výtrusů. Ze synonym, uváděných Jülichem /1984/, je možné souhlasit s *Antrodia serena* P. Karst. 1881 a *Poria fulvescens* Bres. 1897. Jülich uvádí ještě jako synonymum *Polyporus macer* Sommerf. 1826, což je však podle Niemelä /1985/ outkovka vrbová-*Antrodia macra*/Sommerf./Niemelä = *A. salicina* /Bres./ in Egel. /Niemelä, a dále pak *Polyporus metamorphosus* Fuckel 1873, což je podle sdělení dr. Kotlaby a dr. Pouzara naprosto nesprávné, neboť jde o dobrý druh, vyskytující se vzácně i u nás a tvořící též imperfektní stádium. Za synonymum outkovky klemné Jülich považuje nesprávně i *Poria pulvinascens* Pilát 1953. Pilátův druh však je také zcela jiná houba, známá v literatuře též pod jménem *Antrodia plicata* Niemelä 1978 nebo *Antrodia pulvinascens* /Pil./Niemelä 1985; tomu věnuji později samostatný článek. Rod *Ceriporiopsis*, kam byla pórnatka klemná zařazena Domaňským /1963/, byl tímto autorem vystaven pro druhy pórnatěk řazené dříve do širšího rodu *Ceriporia* Donk 1933; rod *Ceriporiopsis* se od rodu *Ceriporia* liší přezkami na přehrádkách generativních hyf.

Protože pórnatka klemná je druhem u nás velmi vzácným a pro většinu našich mykologů neznámým, uvádím její stručný popis.

Plodnice zcela rozlité, vytvářející často souvislé tenké povlaky v ploše až několika dm² na kůry zbavených ležících kmenech nebo větvích; jsou nejprve voskové bělavé, měkké, později dřevově zbarvené a ve stáří až sytě okrové; subikulum je velmi tenké, téměř blanité. U nejmladších plodnic jsou rourky nejprve naznačeny jenom jako řídké mělké dolíčky nebo nízká síťka a teprve později se prodlužují a dosahují délky až 1,5 mm; na šikmých plochách jsou z boku otevřené, často potrhane, až 3 mm dlouhé. Pory plodnic rostoucích na spodní straně

ně kmenů jsou okrouhle hranaté, 1-2/-3/ na 1 mm. Dospělé plodnice mají na okraji úzký bílý, jemně plstnatý lem. Hyfový systém je monomitický, tvořený tenkostěnnými generativními hyfami tloušťky 2-5 μm , na přehrádkách s přezkami. Basidie jsou v horní části až paličkovitě rozšířené, 18-25/-30//5-7/-8/ μm . Výtrusy jsou hladké, bezbarvé, elipsoidní, prohnuté kapkovitě, 6-8/-8,5//4-4,5/ μm veliké.

Lokalita: 6858b-Telč, chráněné území "Luh", podměřený listnatý porost 1,5 km ZSZ od města, na ležících kmenech *Populus balsamifera* L., 525 m n.m., 21.II.1989; ibid. 26.III.1989 a 15.IV.1989, leg. et det. P. Vampola/herb. MJ a PRM/.

L i t e r a t u r a

Domański S./1963/: Dwa nowe rodzaje grzybow z grupy "*Poria* Pers. ex S.F. Gray". - *Acta Soc. Bot. Polon.*, Warszawa, 32/4/: 731-739. - Jülich W./1984/: Die Nichtblätterpilze, Gallertpilze und Bauchpilze. In: *Kleine Kryptogamenflora IIb*/1, 626 p., Stuttgart et New York. - Kotlaba F./1984/: Zeměpisné rozšíření a ekologie chorošů/Polyporales s.l./v Československu. - 194 p., 123 map. in append., Praha. - Niemelä T./1985/: On Pennoscandian polypores 9. *Gelatoporia* n. gen. and *Tyromyces canadensis*, plus notes od *Skeletocutis* and *Antrodia*. *Karstenia*, Helsinki, 25: 21-40.

Petr V a m p o l a: Ceriporiopsis aneirina, a rare polypore of Czechoslovak mycoflora

The author reports the first record of the rare polypore *Ceriporiopsis aneirina*/Sommerf./Doman. in Moravia-near the town Telč, SW Moravia/Czechoslovakia/. It is the third Czechoslovak locality of this rare species and the second record in this century in the territory of Czechoslovakia. As this species is for many mycologists unknown, the author provides its short description.

Pórnatka polštářkovitá-Antrodia pulvinascens-nalezena na Českomoravské vrchovině

Petr V a m p o l a

Pórnatku polštářkovitou popsal v r. 1941 A. Pilát ve své monografii chorošů/1936-42/ pod jménem *Poria pulvinascens* podle materiálu sbíraného v r. 1936 S. Lundellem na trouchnivém kůlu vrby/*Salix* sp./ poblíž Uppsaly ve Švédsku. Podle zásad mezinárodního nomenklatorického kódu, které a platné publikaci nového taxonu vyžadují od 1.1.1935 uvádění latinské diagnózy, není možné považovat toto zveřejnění za validní/platné/. Proto byla pórnatka polštářkovitá platně s latinskou diagnózou publikována až o 12 let později/Pilát 1953/. Od doby popisu však zůstávala mykologům neznámá a dokonce mylně přiřazena jako synonymum k pórnatce klamně-Ceriporiopsis aneirina/Sommerf./Doman./Jülich 1984/.

Pilátův druh se dočkal rehabilitace až v r. 1985, kdy jej finský mykolog T. Niemelä ztotožnil se svým nedávno/1978/ popsáním novým druhem *Antrodia pulvinascens*/Pil. ex Pil./Niemelä/Niemelä 1985/. Co se týče českého jména tohoto druhu, byla

Antrodia plicata Niemelä uvedena v naší literatuře/Kotlaba 1984/ pod jménem pornatka topolová, neboť tehdy ještě nebyla známa její totožnost s *Poria pulvinascens*. Třebaže topoly

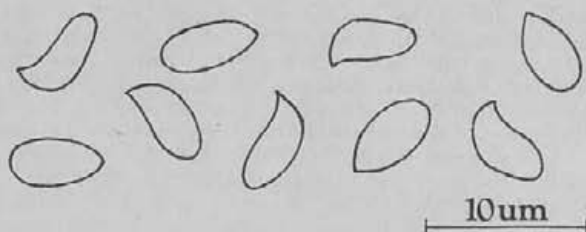
patří k nejčastějším hostitelům této pornatky, jsou známe její nálezy i na jiných dřevinách, přičemž typový materiál pochází z vrby. Navrhují proto nadále používat původního Pilátova českého jména pornatka polštářkovitá, a to nejenom pro jeho časovou prioritu, ale zejména proto, že výstižně charakterizuje jeden z nejnápadnějších makroznačků této houby.

Rozšíření pornatky polštářkovité není zatím dobře známe. Byla nalezena v několika zemích v Evropě, vždy však šlo o nálezy ojedinělé. Výjimkou je pouze Československo, kde již byla zjištěna na více než desítky lokalit, a to především na jižní Moravě a na jihozápadním Slovensku v oblasti teplomilné květeny /Kotlaba 1984/. Zejména v lužních lesích je tento druh poměrně hojný, což dokazuje i pozorování jihočeského mykologa dr. J. Vlasáka /Vlasák in litt./. Sám jsem se o tom přesvědčil při inventarizaci makromycetů v SPR "Křivé jezero" u Nových Mlýnů v okr. Brčclav. Pornatka polštářkovitá je tam velmi hojná na ležících větvích a slabších kmenech topolu černého /*Populus nigra*/. Sbíral jsem ji tam 26.IV.1989 a znovu pak ještě 17.V.1989.

O tom, že pornatka polštářkovitá může být nalezena i v jiných oblastech než v termofytiku, svědčí objevení nové lokality na Jihlavsku, a to v nadmořské výšce téměř 600 m. Tato lokalita leží při již. břehu rybníku Lužný, 0,5 km V od obce Vysoká, 4,5 km JZ od Jihlavy /kvadrant středoevrop. mapování 6659 a/. Lokalitu lze blíže charakterizovat jako listnatý porost se zastoupením mnoha druhů dřevin, především topolu osiky /*Populus tremula*/, olše lepkavé /*Alnus glutinosa*/, vrby jívy /*Salix caprea*/, břízy bělokoré /*Betula pendula*/, lísky obecné /*Corylus avellana*/, a krušiny olšové /*Frangula alnus*/, jsou však přimíšeny i lípa, javor, jasan, jeřáb, hloh a ojediněle i další listnáče. Pornatka polštářkovitá tam roste na spodní straně ležících větví pouze u topolu osiky - na jiných dřevinách jsem ji nenašel. Upozornuji na tento náález proto, že se jedná o nejzápadnější, nejsevernější a z hlediska vertikálního rozšíření i nejvýše položenou lokalitu v Československu. První plodnice jsem zde našel již 27.IV.1988. Vyrůstaly na spodní straně ležící silné větve topolu osiky společně s rozlitymi plodnicemi outkovky pásované - *Trametes multicolor* (= *T. zonata*). Pornatku polštářkovitou určil dr. J. Vlasák a správnost určení potvrdili také dr. F. Kotlaba a dr. Z. Pouzar, kteří část dalších sběrů revidovali 13.IV. a 6.VII.1989. Všem třem mykologům patří můj velký dík. Dokladový materiál je uložen v herbariích Muzea Vysočiny v Jihlavě /MJ/ a Národního muzea v Praze /PRM/.

Tento náález na Českomoravské vrchovině potvrzuje, že pornatku polštářkovitou je možné najít i mimo oblasti teplomilné květeny. Protože v Čechách zatím nalezena nebyla, chtěl bych naše mykology na tuto možnost upozornit. Pro snazší determinaci uvádím stručný popis tohoto zatím málo známého druhu /podrobný popis má Niemelä 1978/.

Pornatka polštářkovitá tvoří vždy zcela rozlité plodnice. Rozsáhlé povlaky, často o ploše až několika dm², jsou za čerstva nápadně pružné a snadno slupitelné. Suché plodnice jsou křehké, na okraji někdy od substrátu odtržené. Charakteristickým znakem dobře vyvinutých plodnic je délka rourek, které jsou

Antrodia pulvinascens /Pil.ex Pil./Niemelä:spóry.-Del.P.Vampola

při okraji plodnice velmi nízké, často jen naznačené, ke středu se však prodlužují a dosahují délky až 3 mm. Plodnice tak působí dojmem jakýchsi nízkých polštářků. Pory jsou okrouhlé, nejčastěji 2-4 na 1 mm, v mládí drobnější a čistě bílé, později pak dřevově zbarvené a někdy potrhané. Porotka polštářkovitá se mikroskopicky velmi podobá některým outkovkám /*Trametes* Fr./, od nichž se však liší dimitickým hyfovým systémem/outkovky jsou trimitické/. Generativní hyfy jsou hyalinní, tenkostěnné, větvené, na přehrádkách s přezkami, 2-3,5 μ m tlusté, skeletové hyfy jsou tlustostěnné, nevětvené a stejné tlusté jako hyfy generativní. Basidie jsou kyjovité, 15 - 20/5-7 μ m veliké. Výtrusy jsou hyalinní, hladké, někdy s několika kapkami, elipsoidní a mírně prohnuté, k poutku/epikulu/ přišpičatělé, podle mých měření 5,8-6,5/2,7-3 μ m veliké. Porotka polštářkovitá by mohla být zaměněna za rozlitá formy některých outkovek, tyto však bývají masitější a nesplývají v rozsáhlé povlaky. Velmi podobná je zejména rozlitá forma outkovky pásované-*Trametes multicolor*, která roste někdy na stejných místech; ta se však liší mimo jiné delšími výtrusy, tlustší stěnou skeletových hyf a trimitickým hyfovým systémem. Najít však ligativní hyfy v tram. rourek není vždy lehké a snadno je lze přehlédnout. K bezpečnému určení je proto třeba mít dobře vyvinutou a fertilní plodnici.

L i t e r a t u r a

Jülich W./1984/: Die Nichtblätterpilze, Gallertpilze und Bauchpilze. In: Kleine Kryptogamenflora IIb/1, 1-626, Stuttgart et New York. - Kotlaba F./1984/: Zeměpisné rozšíření a ekologie chorošů/Polyporales s.l./ v Československu. - 194 p., 123 map, in append., Praha. - Niemelä T./1985/: On Fennoscandian polypores o. *Antrodia plicata* n.sp.-Karstenia, Helsinki, 18: 43-48. - Niemelä T./1985/: On Fennoscandian polypores 9. *Gelatoporia* n.gen. and *Tyromyces canadensis*, plus notes on *Skeletocutis* and *Antrodia*. - Karstenia, Helsinki, 25: 21-40. - Pilát A./1936-42/: Polyporaceae - Houby chorošovitě. - In: Kavina K. et Pilát A./red./, Atlas hub evropských 3: 1-624, 374 tab., Praha. - Pilát A./1953/: Hymenomyces novi vel minus cogniti Českosloviae II., Sborn. Nár. Mus. Praha 9B/2/: 1-109, 10 tab.

Petr. V a m p o l a : *Antrodia pulvinascens* found in the Českomoravská vrchovina highlands

The author describes a record of *Antrodia pulvinascens* /*Pil.ex Pil.*/Niemelä in Českomoravská vrchovina highlands in the locality near the pond "Lužný" at the village Vysoká in the vicinity of the town Jihlava/SW Moravia, Czechoslovakia/, altitude nearly 600 m. This is now the species westernmost, northernmost and highest-situated known locality in Czechoslovakia. At the same time, the author supposes that this polypore could also be found in Bohemia, not only within the area of thermophilous flora, but even outside this area.

Amanita nivalis Greville v Záp. Tatrách

František T o n d l

Na severním svahu vrcholu Smrek /2089 m n.m./ v Západních Tatrách jsem našel při sestupu do Žiarského sedla dne 12.8. 1988 vyspělou plodnici muchomůrky sněžné-*Amanita nivalis* R.K. Greville 1822. Mález byl učiněn přibližně ve výši 2000 m n.m. v prohlubni terému v místě, kde dlouho ležel sníh. Rostla na několik cm silné vrstvě černé humózní půdy ve společnosti podbělice horské /*Homozyne alpina* L./Cass./, zvonku alpského /*Campanula alpina* Jacq./, koprníčku nachového /*Ligusticum mu-tellina* L./Cr./ a sítiny trojklanné /*Juncus trifidus* L./.. Ve vzdálenosti přibližně 1 metr na vyvýšeném skalnatém podkladě byl ostrůvek plazivé vrby bylinné /*Salix herbacea* L./.

Popis nalezené plodnice:

Celková výška plodnice 8,5 cm. K l o b o u k 7,5 cm šir., široce zvoncovitý, na okraji prosvítající a rýhovaný, bělavý se světle krémovým až žlutohnědým nádechem a s několika nepravidelnými, víceméně hranatými bělavými útržky ze zbytků plachetky. L u p e n y volné, husté, uprostřed až 6 mm vysoké, bílé se slabě krémovým nádechem. T ř e n 8 cm dlouhý, po celé délce mírně kyjovitě k bázi se rozšiřující, široký 0,6 - 1,8 cm, bílý, plstovitě vločkatý. P o c h v a 3,3 cm vysoká, bělavá, místy slabě rezavě skvrnitá. D u ž n i n a bílá, bez výrazné chuti a vůně. V ý t r u s n ý p r a c h bílý. V ý - t r u s y kulovité s nápadným klíčným pórem, hladké, hyalinní, uprostřed a velkou olejovou kapkou, vyplňující převážnou část vnitřního prostoru výtrusu, o rozměrech 8,9 - 13,3 µm, nejčastěji 11-13 µm. M a r g i n á l n í b u n k y zakončující řetěz krátkých subhymeniálních hyf na lupenech jsou široce kyjovitě, až 40 µm dlouhé a široké většinou 15 µm. Pochva je tvořena z vláknitých hyf.

Ekologie a rozšíření:

Muchomůrka sněžná je arktickým a alpským druhem. Roste cirkumpolárně na severní polokouli. Není známa z oblasti Antarktidy. V mírném pásu severní polokoule se vyskytuje v alpském stupni hor. Dává přednost eutrofnějším půdám, avšak nevychází se ani půdám oligotrofním.

Systematické zařazení:

Patří do příbuzenstva muchomůrky pošvaté /*Amanita vaginata*/. Je značně variabilní ve velikosti a ve zbarvení. G.Guldenová uvádí tyto rozměry u vyspělých plodnic: šířka klobouku

2-11 cm, délka třeně 3-14 cm. Zbarvení povrchu klobouku bílé, bělavé, světle žlutohnědé nebo stříbrošedé. Bresinsky a Schmid-Heckel /1983/ pozorovali též plodnice s olivově zbarveným nádechem povrchu klobouku. M. Moser v *Farbatlas der Basidiomyceten* uveřejnil snímek několika plodnic s výrazným hnědorezavým nádechem.

V poslední době byl přijímán názor, že existuje jeden vysokohorský a severský druh, označovaný v novější literatuře pojmem *Amanita nivalis* Greville. a uváděný různými autory též pod pojmem *Amanita hyperborea* Karst. nebo *Amanita oreina* /Favre/ Heim = *Amanita vaginata* f. *oreina* Favre/. C. Bas /1982/ na základě studia původních Karstenových exsikátů - vých poloček zjistil, že *Amanita hyperborea* Karst. nepatří do sekce *Vaginata* /*Amanitopsis*/, nýbrž že stojí nejbližší druhu *Amanita friabilis* Karst. ze sekce *Amanita*. Sám P. Karsten ji původně pojmenoval *Agaricus gemmatum* var. *lapponicus* Karst., avšak později ji přeradil do sekce *Vaginata* a zároveň změnil její původní pojmenování na *Amanita hyperborea*. C. Bas po vyčlenění druhu *Amanita hyperborea* ze sekce *Vaginata* a z okruhu *Amanita nivalis* se dále domnívá, že pod pojmem *Amanita nivalis* Grev. se přesto skrývá několik velmi si podobných druhů, k čemuž dospěl studiem variability tohoto druhu. Opačného názoru je G. Guldenová /1985/, která na základě studia bohatého materiálu z Norska se přidržuje širší koncepce a považuje *Amanita nivalis* Grev. za jediný široce pojatý druh ve smyslu starších autorů.

R. Heim /1957/ povýšil Favreovu formu muchomůrky pošvaté /*Amanita vaginata* f. *oreina* Favre/ na druh - *Amanita oreina* /Favre/ Heim, avšak podle nomenklatorických pravidel je - platně. Opravu uskutečnil M. Bon /1987/, při čemž zároveň oddělil pod opraveným jménem *Amanita oreina* /Favre/ Heim ex Bon od *Amanita nivalis* Grev. plodnice, rostoucí v porostech mikrosilvy /*Salix*, *Dryas*/, mající hyfy budující velum generale hojně zakončené kulovitými sférocystami o rozměrech 30 - 45 µm, mezi nimiž lze nalézt též elipsovité cysty dosahující velikost až 55-80 x 30 - 60 µm. Cheilocystidy na lupenech jsou stopkaté kulovité až široce kyjovité, velké 30 - 45 x 20-30 µm.

Amanita nivalis Grev. podle M. Bona roste v porostech bylin mimo mikrosilvu na alpských loukách, zatímco *A. oreina* roste v porostech plazivých vrb na silikátových podkladech, tj. především v porostech *Salix herbacea*, nebo na bazických podkladech v porostech *Salix reticulata*, *Salix retusa* nebo *Dryas octopetala*. Velikost klobouků u tohoto druhu je podle 3 - 6 cm, zatímco u *Amanita nivalis* uvádí G. Guldenová až 11 cm. Rovněž třeně je u tohoto druhu kratší než u *Amanita nivalis*, to znamená, že *Amanita oreina* je celkově drobnější než *Amanita nivalis*.

O významu sférocyst na hyfách velum generale pro použití v systematice rodu *Amanita*, sekce *Vaginata* /*Amanitopsis*/ pochybují B. Seibt a G. Krieglsteiner / in N. Gerhold, 1986/. Zjistili, že např. u tak všeobecně známého, dobře poznatelného a s ničím nezaměnitelného druhu, jakým je *Amanita fulva*, existují plodnice s hojnými sférocystami na hyfách velum generale, avšak vedle toho jsou plodnice, u nichž lze nalézt sférocysty jen sporadicky. G. Krieglsteiner je toho názoru, že je nutné prověřit význam sférocyst pro taxonomii v sekci *Vaginata* na širší bázi.

Hlavní rozdíly mezi třemi výše uvedenými druhy shrnul M. Bon do následující tabulky:

Amanita	nivalis	hyperborea	oreina
Volva	vláknitá	+ vláknitá	sférocystická
Spóry	kulovité	eliptické/1:1,2	kulovité
Cheilocystidy	protáhle kyjovité	0 ?	stopkatě kulovité
Výskyt	alpínské louky	není alpínský druhem ? + hygrofilní	v mikrosilvě

Exsikát nalezené plodnice je uložen ve Slovenském národním muzeu v Bratislavě /BRA/.

Poděkování:

Děkuji Ing. Janu Kuthanovi za půjčení některých prací z odborné literatury.

L i t e r a t u r a

Bas C./1982/: Studies in Amanita. II. Persoonia 11/4/:429-442. - Bon M./1987/: Amanita oreina /Favre/Heim ex Bon comb. nova. Bull. Féd. Mycol. Dauphiné-Savoie N.105:17-20. - Bresinsky A. et Schmid-Heckel H./1983/: Agaricales aus der alpinen Zone Bayerns. Ber. Bayer. Bot. Ges. 54:141-150. - Gerhold N./1986/: Zwei Nordtiroler Funde zum "Zwergstrauch-Scheide-streifling", Amanita nivalis R.K. Greville 1822. Beiträge zur Kenntnis der Pilze Mitteleuropas II:15-17. - Gulden G., Jensen K.M. et Stordal J./1985/: Arctic and Alpine Fungi-1. Sopp-konsulentent, Oslo. - Favre J./1955/: Les champignons supérieurs de la zone alpine du Parc National Suisse. Liestal. - Heim R./1957/: Les champignons d'Europe. Vol. II., Paris. - Moser M./1983/: Die Röhrlinge und Blätterpilze, in Gams: Kleine Kryptogamenflora IIb/2.5. bearbeitete Auflage, Jena.

František T o n d l: Amanita nivalis Greville in the Western Tatra

In August 12th 1988 I found in the Western Tatra a single carpophore of Amanita nivalis Greville. It grew at the height of approximately 2000 m above the sea level in community with Homogyne alpina, Campanula alpina, Ligusticum mutellina and Juncus trifidus. At the distance of about 1 metre there grew, on a rocky base, a scrub of Salix repens. The exsiccatum of that carpophore is deposited in Slovak national museum in Bratislava /BRA/.

Rozšíření houževnatce pohárovitého na Moravě

Tomáš K u k u l k a

Houževnatce pohárovitý-Lentinus degener Kalchbr.in Fr. /=*L.cyathiformis* /Fr./Bres./ je význačně teplomilný a záro - ven typicky nížinný druh. Nejvíce mu svědčí ekologické pod - mínky v lužních lesích. Roste především na různých druhích topolů včetně osiky,dle Piláta/1946/ také na vrbách. Přesto - že tato nápadná houba může stěží dlouhodobě unikat pozornos - ti mykologů /její klobouk má někdy až 25 cm v průměru a třen je až 19 cm dlouhý/,je i v oblastech s vhodnými podmínkami k její fruktifikaci dosti vzácná. Tak např.v Čechách je z Polabí doposud řádně doložena a ověřena z pouhých čtyř loka - lit /Mann 1987/. Nejstarší herbářové doložený sběr odtud je od Kozel u Neratovic z roku 1942,nejnověji objevená lokalita se nachází v obci Kostomlaty n.Labem, kde houževnatce po - hárovitý sbíral J.Mann poprvé v roce 1985 a opakovaně v roce 1987.

Na Moravě je houževnatce pohárovitý mnohem hojnější než v Čechách. Podle herbářových dokladů a literatury ho známe ze třinácti lokalit,k nimž nedávno přibyl další. Údaje o rozšíření tohoto druhu včetně jedenácti lokalit moravských publikovali Kotlaba a Pouzar/1967/. Proto zde pouze shrnuji, že tento vzácný teplomilný druh byl sbírán v Bystři u Brna, v Brně-Lužánkách a Brně-Pisárkách,dále v Napejedlych,Horním Lese u Dolních Věstonic,v Lednici a Hlohovci u Lednice,dále na Pohansku,v Tvrdonicích u Břeclavi a v Raňšpurku a Cahnovu u Lanžhota.Nové,dosud nepublikované, jsou tyto tři lokali - ty:

- 12/"Dolní luh" u Ivaně,sine substr.,30.VIII.1971,leg.M. Tortic,det.M.Tortic /F.Kotlaba in litt./,
13/ Lednice,"Horní les",topol bílý,sine dato,leg.A.Černý, det.F.Kotlaba /28.III.1984,herb.VSZ Brno/,
14/ Hranice na Moravě,in oppido,via Máchova ul.no.10,cca 255 m n.m.; ad codicem Cerasi avium /třešeň "srdcovka"/,
27.V.1989,leg.L.Rotreckl,det.T.Kukulka,rev.F.Kotlaba/19.VI. 1989,PRM 867 3544

Posledně jmenované naleziště v Hranicích na Moravě bylo objeveno náhodou. Houbu našel dne 27.V.1989 při sečení trá - vy p.Lubomír Rotreckl,a to na pařezu třešně,dle jeho slov třešně "srdcovky". Vzhledem k tomu,že nálezcce sbíral praktic - ky před svým domkem na Máchově ulici,stěží lze pochybovat o správném určení substrátu. Dokonce uvedl,že třešeň byla ská - cena před přibližně deseti lety. Přinesl mi celkem dva tray plodnic,vždy po třech kusech. Klobouk největší z nich měl 17 cm v průměru; předpokládám však,že nad touto plodnicí mu - sels vyrostla ještě jiná plodnice. Usuzuji tak z bílého vý - trusného prachu,kterým byl její povrch pokryt. Typická oran - žová,resp.skoficová,rezavohnědá barva šupinek,vytvářejících dle mého subjektivního vidění jakousi zdrobnělou labyrintic - kou strukturu,se objevila až po setření povrchu klobouku vlhkým kapesníkem. I menší plodnice,vždy skryté pod klobou - kem,byly pokryté bílým prachem,takže možnost napadení plís - ní jsem vyloučil. Na rozdíl od nálezů J.Manna jsou plodnice

z Hranic zdravé, bez jakéhokoliv náznaku napadení brouky. Lidé, které jsem požádal o sdělení čichových vjemů, shodně uvedli, že houževnatce má nenápadnou ovocnou vůni, nikoli zatuchlou, ani výrazně houbovou. Přesný popis plodnice neuvádím, protože víceméně odpovídá údajům, které byly již publikovány jinde.

Z našich dosavadních znalostí / odhlédneme-li zatím od sběru z Hranic / o rozšíření houževnatce pohárkovitého na Moravě vyplývá, že jeho dosud známé lokality jsou koncentrovány v nejnižších částech Jihomoravského kraje, přičemž nelze vyloučit ani možnost výskytu houby v tzv. náhradních porostech, jak o tom svědčí sběry z aglomerace města Brna / Lužánky a Pisárky /, nebo sběr z pražské Stromovky. Vzhledem k překvapivému výskytu na třešni v Hranicích na Moravě a dále k faktu, že dosavadní evidované nálezy v našich herbářových sbírkách jsou především od profesionálních mykologů nebo od lidí, kteří se mykologií ve svém volném čase vážně zabývají, usuzuji, že houževnatce pohárkovitý se může vyskytovat i jinde, než v lužních lesích, kde však je amatérskými sběrateli přehlížen a proto není ani hlášen.

Sběr v Hranicích na Moravě naše poznatky o houževnatci pohárkovitém každopádně posunul o krůček vpřed. Především byl tento druh poprvé nalezen na třešni ptačí / *Cerasus avium* = *Prunus avium* /, a to nejen u nás, ale zřejmě vůbec v Evropě, popř. na světě. Dále mohu konstatovat, že jde o první nález této houby na severní Moravě. Hranická lokalita je zároveň nejsevernější a také nejvýchodnější položeným nalezištěm tohoto druhu na celé Moravě. Nejvýše položené stanoviště se dosud nacházelo v nadmořské výšce 250 m / Bystrc u Brna /, kdežto lokalita v Hranicích leží asi o pět metrů výše.

Je mou milou povinností poděkovat panu dr. F. Kotlabovi, GSc., za poskytnutí excerpt k tomuto článku a zároveň za dosavadní pomoc při určování nebo revizi dřevních druhů hub.

L i t e r a t u r a

Kotlaba F., et Pouzar Z. / 1967 /: Rozšíření houževnatce pohárkovitého v Československu, *Česká Mykologie*, Praha, 21: 24-28.
- Mann J. / 1987 /: Rozšíření houževnatce pohárkovitého v Čechách. *Mykol. Listy*, Praha, no. 29: 4-7. - Pilát A. / 1951 /: Klíč k určování našich hub hřibovitých a bedlovitých., Praha. - Pilát A. / 1946 /: Evropské druhy houževnatců / *Lentinus* Fr. / . In: *Atlas hub evropských* 5: 1-44, tab. 1-31.
Tomáš K u k u l k a: Distribution of Lentinus degener in Moravia

ZA AURELOM DERMEKOM

V sobotu 15. IV. 1989 zomrel po krátkejšej a ťažkej chorobe významný slovenský amatérsky mykolog Aurel Dermek, čestný člen ČSVSM a ČMS, zasluhujúci člen Slovenskej botanickej spoločnosti pri SAV. Na poslednej rozlúčke 21. 4. 1989 v Brodskom sa zúčastnili aj mnohí jeho priatelia-mykológovia.

Aurel Dermek, rodák z Brodského, je odbornej i laickej verejnosti známy svojimi mnohými populárnymi i vedeckými knižnými i časopisovými publikáciami. Ako samouk sa vypracoval na popredného znalca makromycetov Slovenska, a to najmä hribovitých húb. Svoje knihy ilustroval vlastnými fotografiami a najmä neopakovateľnými akvarelnými húb. Malierskymi ilustrátorskými

dielom sa zaradil medzi najuznávannejších maliarov húb na svete.

Podrobné zhodnotenie Dermakovho životného diela pripravujeme pre Českú mykologiu/informácie o živote a diele uverejní Lizon, Čes. Mykol. 29:187-189, 1975 a 39:173-176, 1985./.

Pavel L i z o ň

SPOMIENKA NA NEDOŽITÉ DEVADESÁTINY IGORA FÁBRYHO

Všetki, ktorí sme ho poznali, v duchu ho vidíme ako v poradni SNM v Bratislave pozorne prezere jednotlivé plodnice, občas ich prekrojí a keď si v niečom nie je celkom istý, listuje v svojich poznámkach, aby sa dopátral pravdy. Áno, bol to on, Igor Fábry, s ktorým sme sa v januári 1982 neposledy rozlúčili. Dňa 6. marca 1990 bol by sa dožil 90 rokov.

Igor Fábry svojou prácou vyoral hlbokú brázdú pre rozvoj slovenskej mykologie. Výsledky jeho práce sú pre nás stále živé a snažíme sa dôstojne pokračovať v ďalšiem, pozdvihnutí odbornej i spoločenskej úrovne slovenskej mykologie.

Za všetko, čo vykonal, bol poctený čestným členstvom ČSVSM, ČMS a zaslužilým členstvom Slovenskej botanickej spoločnosti SAV a Slovenskej spoločnosti pre racionálnu výživu.

Narodil sa v Trenčíne, ale detské a študentské roky prežil na Orave v Dolnom Kubíne. Z prírody ho najviac lákali huby. K ich odbornému štúdiu sa dostal až v 50 rokoch života. Za ten krátky čas aktívnej činnosti/niečo viac ako 30 rokov/ sa vypracoval na významného odborníka hlavne vyšších húb. Záujem pre túto činnosť v podstate nemal žiadne. Preto sa s dôverou obracal na priateľov v Čechách a na Morave. Pri obstarávaní staršej i modernej mykologickej literatúry si z nich väčšiu časť sám prepisoval, alebo z nich neskoršie získaval fotokópie. Na mojom pracovisku bol častým a najmilším hostom. Aj v pokročilom veku sa zaujímal o všetko, čo sa v oblasti mykologie dialo nielen u nás, ale i vo svete.

Jeho mykologický herbárový materiál, zahrnujúci vyše 3.000 položiek, ktoré na území Slovenska sám zozbieral, je uložený v zbierkach SNM v Bratislave. Igor Fábry bol prvým mykológom na Slovensku, ktorý po smrti Kalchbrennera, Heszlianského a Baumlera začal v oblasti mykologie vedecky pracovať. Mikroskopické metódy, ktoré si zväčša vypracoval sám, sú vo viacerých prípadoch originálne. Pracoval v hubárskej poradni SNM, dlhé roky ju odborne viedol, veľa práce vykonal pri vedení hubárskych kurzov, prednášal v rozhlase, na konferenciách a seminároch, bol dlhé roky konzultantom a expertom pre otravy hubami, v terminologickej komisii spolupracoval na slovenskom názvosloví húb a bol odb. poradcom prvého slovenského populárno-vedeckého filmu o jedlých a jedovatých hubách. Uskutočnil aj niekoľko mykologických exkurzií po Slovensku, na ktorých získal veľa cenného materiálu. Viaceré položky sú prvými zbermi na území Slovenska a prvými údajmi v rámci ČSSR. Ako 75 ročný sa zúčastnil spolu s autorom článku na mykologickom výskume št. prírodnej rezervácie Rozsutec.

Týmto spomienkovým nekrológom chcel som najmä mladším kolegom priblížiť tohoto vzácného človeka a menom všetkých našich mykológov, priateľov a známych položiť kyticu kvetov na jeho hrob ako prejav úcty a vďaka za všetko, čo pre rozvoj slovenskej mykologie vykonal.

Anton J a n i t o r

SBÍRKY MIKROORGANISMŮ JAKO JEDNA Z MOŽNOSTÍ UCHOVÁNÍ GENOFONDU MIKRO- SKOPICKÝCH HUB

Ludmila Marvanová

V r.1987 na symposiu o houbách z hlediska ochrany přírody a zdraví člověka byla vydána rezoluce, jejíž 10.bod zní: Zřídít v každé zemi banku kultur ohrožených druhů hub /Semerdžieva et Šebek,1987/.Banky kultur jsou vlastně sbírkami mikroorganismů.

První sbírky mikroorganismů vznikaly na přelomu tohoto století.První byla pražská sbírka Králove/1884/,která sloužila hlavně výukovým účelům a obsahovala různé mikroorganismy; v r.1904 byla založena mykologická sbírka v Amsterdamu/později v Bearnu/Centralbureau voor Schimmelcultures,kde byly kultury uchovávány zejména k účelům studijním.Další rozvoj sbírek šel ruku v ruce s osamostatňováním mikrobiologie jako samostatné vědní disciplíny.Ovšem ne vždy se sbírkám dostávalo uznání a podpory,která by odpovídala jejich významu a teprve před 20 lety se představily samostatně na mezinárodním fóru v Tokyu,kde se konala I.mezinárodní konference o sbírkách. Tem, a o 9 let později v Bombeji, na II.mezinárodní konferenci o sbírkách, bylo nutno ještě vysvětlovat široké mikrobiologické veřejnosti význam sbírek a obhajovat jejich nezastupitelné místo ve struktuře a organizaci mikrobiologického vědeckého výzkumu.

Teprve v posledním desetiletí s rozvojem biotechnologií a genového inženýrství význam sbírek a také jejich uznání na oficiálních místech,kde se přidělují prostředky na vědu, ve světě nesmírně vzrostly,zejména v souvislosti s budováním informačních sítí navzájem propojených pomocí počítačů,které obsahují obrovské množství údajů o původu,vlastnostech,morfologické a biochemické charakteristice uchovávaných kultur. Jeden takový systém, na který jsou napojeny velké evropské sbírky hub a bakterií, se nazývá MINE/Microbial Network/ a umožňuje velmi rychlé a operativní vyhledání kmenů s určitými charakteristikami podle přání zákazníka.Tento přístup k vedení sbírek ovšem sebou nese vysokou míru komercializace, což může být na škodu vědeckému pokroku,pokud by se důsledně veškeré kultury a informace o nich poskytovaly skutečně jen za peníze. Velké sbírky si toto uvědomují a ponechávají si možnost bezplatné výměny kultur nebo bezplatné identifikace, pokud tento přístup je pro sbírku přínosem po stránce vědecké nebo znamená získání nových zajímavých kultur.

Jaký je význam sbírek a jejich přínos pro zachování genofondu? Začnu tím, který bývá málo docenován širší veřejností a který je možno shrnout pod pojem gnoseologický-čili význam pro samotné poznání hub. Velké množství saprofytických mikromycetů z půdy a z vody je nám v přírodě přístupné pouze v podobě diaspor, tj. klidových stadií s minimem diagnostických znaků. Je to dáno tím, že jejich vegetační fáze je často velmi krátká, sezonní, a také velice nenápadná. S celým životním cyklem nebo alespoň s jeho haploidní fází se u těchto druhů můžeme seznámit až teprve když je máme v kultuře. Ještě lepší je, když máme ke srovnávacím účelům ještě jiné exempláře téhož druhu, třeba geograficky vzdálené, abychom mohli posoudit jeho variační šíři. Tuto možnost skýtají právě sbírky. Taxonomická zpracování některých rodů, např. *Penicillium*, *Aspergillus*, *Acromonium*, *Verticillium*, *Fusarium*, by nebyla bez sbírkových kmenů vůbec myslitelná. Vzhled kultury, její barva, typ růstu, nebo event. synanamorfy, tj. mikrokonidiová stadia nebo vůbec další konidiová stadia na témž myceliu je často možné objevit jedině v umělé kultuře; všechno toto může sloužit jako důležitý diagnostický znak.

Některé houby se v kultuře po delší dobu těžko udržují běžnými metodami v takovém stavu, aby byly schopny fruktifikace. Pouze sbírky si mohou dovolit dokonalejší, ale velice nákladné metody uchovávání, jako je např. tekutý dusík. Jako příklad mohou sloužit některé endofytické houby z trav, které se v poslední době intenzivně studují. Jelikož nejsou plodné v hostiteli, je k jejich identifikaci nutná kultivace a protože jde o poměrně málo známou skupinu hub, je nutné aby byl k dispozici srovnávací materiál, neboť popisy nejsou dostatečně informativní a ilustrace nemohou zachytit různé důležité detaily z morfologie.

Další význam sbírek je možno nazvat utilitaristický, tj. z hlediska přímé užitečnosti pro člověka. Kmeny až doposud shromážděné ve sbírkách a každý rok přibývajících/sbírka hub v Baarnu zařazuje každý rok několik stovek nových kultur/představují obrovský potenciál a rezervoár genetických informací využitelných v biotechnologiích a genovém inženýrství. Pokroky a rozvoj ve všech směrech lidské činnosti vedou k vyhledávání stále nových látek nebo postupů, kde se mohou houby uplatnit, jako např. izolace tzv. protiokusových látek z endofytů, nebo využití mycelií na jemné tkaniny pro zdravotnictví nebo v průmyslu, nebo jako součást biopreparátů na ochranu rostlin či jako tzv. startéry pro urychlení různých přírodních procesů jako např. kompostování nebo fermentace různých odpadů. Je poměrně pohodlné a usnadňuje to počáteční fázi výzkumu, když je možno se obrátit na sbírku a vyžádat si kmeny, které by mohly být pro požadovaný účel perspektivní.

To je jen několik ukázek širokého využití genofondu houbových kultur udržovaných ve sbírkách. Podmínkou dobrého uchování co nejvíce původních vlastností je ovšem to, že bude použita některá z metod dlouhodobého uchovávání kultur, která zaručuje co nejmenší změny v genomu, tj. buď lyofilizace, nebo tekutý dusík.

Vratme se opět k 10. bodu rezoluce a všimněme si její druhé části, tj. ohrožených druhů hub. U rostlin a živočichů a také u makromycetů je obava z vymření druhu nejsilnější

motivací pro projekty ochrany genofondu. U těchto organismů existují pojmy ohrožený druh a vzácný druh.

Jak je tomu u mikromycetů /mám teď na mysli hlavně ty půdní, které lidově řečeno "nejdou vidět"/. V obecném povědomí panuje názor, že mikroskopické houby, tzv. "plísň", jsou vlastně všudypřítomné a velice hojné. Prohlášení některých druhů za vzácné je komplikované z několika důvodů: 1/rozpoznání druhů je závislé na specialistech a těch je na některé skupiny hub velmi málo; 2/některé houby mají sezónní výskyt nebo jsou velmi pomíjivé a tak jsou zdánlivě vzácné; 3/neznalost vhodných metod izolace může způsobit, že druh se jeví jako vzácný. Spolehlivě můžeme za vzácné prohlásit tu druhu, které jsou úzce specializované na vzácně se vyskytující ekologické prostředí. Přes tyto potíže a definicí vzácného druhu můžeme říci, že specialisté na určité skupiny dovedou odhadnout, který druh je vzácný, nebo přinejmenším dovedou vyloučit druhy evidentně hojné.

Na určení stupně ohroženosti druhů existují více méně objektivní kritéria, která mají stanovit míru ohrožení na jedné straně a na druhé straně zhodnotit důvod ochrany z hlediska užitečnosti toho určitého druhu pro člověka. Pokusím se co největší objektivizaci při posuzování je tzv. sosiekoekologický index, sestavený Čerovským/1981/ a použitý pro makromycety Fellerem a Cudlínem/1984/ v podobě nazvané mykososiekoekologický index.

Jak je to se stupněm ohrožení druhu u mikromycetů/ mám opět na mysli ty tzv. "plísň", které se nedají sbírat přímo v přírodě, ale je nutno je převést do kultury/? Jsme schopni jej stanovit na základě kritérií mykososiekoekologických indexů? Můžeme si je zkusit ve stručnosti probrat.

1. Mykogeografická charakteristika druhu

Mykogeografie u půdních a vodních mikromycetů není dostatečně známa. Zdá se, že saprofytické mikromycety nemají tak význačně geograficky vymezené areály jako makromycety nebo fanerogamy. Např. po odstranění americké pevniny od eurasijské došlo k tak význačným změnám ve vývoji flory obou kontinentů, že dnes jsou prakticky všechny dřeviny a většina bylin druhově odlišné, i když řada druhů se liší spíše menšími morfologickými odchylkami. Není tomu tak např. u vodních hyfomycetů, kde je celá řada druhů zcela shodná s evropskými. I půdní mikromycety, jak je známo z literatury, jsou málo odlišné. Pokud je nějaký druh známý jen z jedné země z jediné lokality, může to být i tím, že v jiných zemích zatím chybí specialisté, kteří by jej byli schopni rozpoznat;

2. Aktuální rozšíření

Na rozdíl od makromycetů a fanerogamů chybí u mikromycetů široké zázemí mykologů amatérů, kteří podstatně přispívají k poznání rozšíření druhů. U profesionálních mykologů záleží pak na tom, jaký mají akční radius. Většina mikromykologů u nás pracuje na ústavech spíše mikrobiologického zaměření, kde práce v terénu/chrápáno botanicky/ jsou spíše výjimkou. U půdních hyfomycetů je situace poněkud lepší, protože se studují déle a mnohem intenzivněji;

3. Ekologická amplituda

Jednotlivé body tohoto kritéria jsou v podstatě aplikovatelné i na mikromycety. Ale domnívám se, že i u nás bude málo údajů ve vztahu k rostlinným společenstvím, protože mikromyko-

kogové následkem specializace často nemají potřebné botanické vzdělání, aby dokázali ohodnotit rostlinné společenstva; 2/ údaje o vazbě jednotlivých druhů mikromycetů na určitá rostlinná společenstva jsou zatím nedostatečné; 3/ nebere se v úvahu vlastní mykosociologie, tj. jak jsou společenstva hub stabilní a rezistentní proti narušení lidským zásahem, což u mikromycetů ovšem není dostatečně známo;

4/Akutní ohrožení

Vzhledem ke shora uvedeným skutečnostem bude toto kritérium obtížné aplikovat vzhledem k nedostatku údajů o lokalitách; body 2 a 3 vyjadřují v podstatě totéž, stejně jako body 4 a 5;

5/Význam pro člověka

Stupně 0 a 1 se zdají problematické i z hlediska makromycetů, protože ignorují význam druhu z hlediska jeho funkce v ekosystému/rozklad organické hmoty, součást potravního řetězce, symbioza apod./ Z hlediska zachování genofonu pro budoucnost, kdy nevíme, které vlastnosti hub budou naši nástupci potřebovat, by měly být všechny houby hodnoceny bodem 5.

Ochrana ohrožených druhů rostlin, zvířat a vyšších hub může být realizována v několika rovinách nebo stupních: od zá- kazu sběru nebo lovu až po ochranu stanoviště nebo globální ochranu přírody vůbec. U mikromycetů z půdy a z vody kromě uchování druhů ve sbírkách padají v úvahu pouze dva poslední způsoby. I u nás, kde máme vlastně téměř všude už kulturní a polokulturní krajinu, se stále nacházejí nové druhy mikromycetů v půdě, ve vodě, i na rostlinných zbytcích, a to zejména v méně narušených ekosystémech v chráněných krajinných oblastech.

L i t e r a t u r a

Čerovský J./1981/: Zásady výběru druhů pro ochranu. In: Holub J./Ed./: Mizející flora a ochrana fytogenofonu v ČSSR. - Studie ČSAV 20/83:17-22. - Fellner R. et Cudlín P./1984/: Základní hodnotící kritéria pro stanovení sosiekoekologického indexu a stupně ohrožení v ochraně hub. In: Šebek S./Ed./: Předběžný výběr hub pro Červenou knihu ČSSR. ČSVSM, Praha, s. 4-10. - Semerádková M. et Šebek S./1987/: Zprávy o akcích, programy. Mykol. Listy 27:22-25.

OCHRANA PSAMMOFYTŇÍ MYKOFLORY VE STŘ. POLABÍ

Patnáct let uplynulo od doby, kdy J. Klán a J. Rydlo podali návrh na zřízení st. přírodní rezervace "Písečný přesyp u Osečka", než bylo jejich podnětné úsilí uvedeno v čin. Stalo se tak formou zřízení chráněného přírodního výtvaru/CHPV/, za který bylo uvedené území určeno usnesením plenárního zasedání ONV v Nymburce dne 23. července 1989 podle § 6 a 8 Zák. č. 40/1956 Sb. o státní ochraně přírody a dle § 39 odst. 2 písm. o/ Zák. č. 69/1967 Sb. o národních výborech/úplné znění vyhlášky č. 31/1983 Sb./ jako obecně závazné nařízení.

Toto chráněné území bylo zřízeno k ochraně společenstev částečně stabilizovaných vátných písků s psammofilními druhy bylin, h u b a bezobratlých živočichů. Chráněné území "Písečný přesyp u Osečka" se nachází při východním okraji lesního komplexu Kluk. Tvoří je ppkč. 311/7, 311/3 část, 311/4 část a 315/2 část na k. ú. Oseček, lesnický je vymezeno porosty 24 c2, c3 část a bezlesím 89 v polesí Kluk, LHC Kolín, lesní závod

Nymburk a jeho celková výměra činí asi 0,85 ha.

Chráněné území je charakterizováno xerothermní psammofilní vegetací, dochovanou ve stř. Polabí již jen v SPR Písečný přesyp u Píst" a přechodně i na jiných dočasně odlesněných místech. V jeho rámci je to i významná psammofilní mykoflora, která se citovaným usnesením pléna ONV v Nymburce dostává nyní jmenovitá ochrana. Houby na písečném přesypu u Osečka zpracovali Jaroslav Klán a Jaroslav Rydlo ve studii "Myko - flora písečného přesypu u Osečka/střední Polabí/", publiko - vané v r. 1980 ve sborníku Bohemia centralis, Praha, 9:27-41. Autoři zde v letech 1974-76 zjistili 87 druhů makromycetů z řádu Aphyllophorales, Agaricales a Gasterales, mezi nimi převládaly mykorrhizní houby/42,5%/ , 24,1% bylo saprofytických lignikolních druhů a 23 % humusových terrikolních saprofytů. Za význačné druhy pro polabské přesypové píský považují *Rhizopogon luteolus*, *R. vulgaris*, *Russula turci*, *Scleroderma citrinum*, *Xerocomus parasticus* a *Gyroporus cyanescens*, z doprovodných druhů pak *Amanita citrina*, *A. gemmata*, *A. muscaria*, *A. pantherina*, *A. porphyria*, *Coltricia perennis*, *Galerina pumila*, *Omphalina rustica*, *Psilocybe montana*, *Russula velenovskýi*, *Thelephora terrestris*, *Tylopilus felleus* a *Paxillus involutus*. 78,2% zde zjištěných druhů označují jako indiferentní a náhodné.

CHPV Písečný přesyp u Osečka je chráněný podle § 11 Zák. č. 40/1956 Sb. o státní ochraně přírody; není ho dovoleno jakýmkoliv způsobem ničit, poškozovat nebo měnit jako celek i v jednotlivostech, není dovoleno zavádění nepůvodních druhů organismů, získávání a odnášení přírodnin, těžba nerostů, ukládání odpadních materiálů a jakkoliv stavební činnost. Chráněné území je přístupno pouze bezpečnostním, protipožárním a zdravotnickým orgánům při výkonu služby a majitelům pozemků, na něž se vztahuje ochrana, orgánům st. ochrany přírody a jimi pověřeným odborným a vědeckým pracovníkům a uživatelům honitby při výkonu práva myslivosti. Blížší podrobnosti jsou obsaženy ve vyhlášce, uložené u SUPPOPU v Praze, Krajského střediska st. pam. péče a ochrany přírody Středočeského kraje v Praze a u odboru kultury ONV v Nymburce.

Obecně závazné nařízení ONV v Nymburce o ochraně písečného přesypu u Osečka je prvním případem chráněného území ve středním Polabí, v němž je mj. poskytována ochrana jmenovitě houbám. V podobné větší st. přírodní rezervaci "Písečný přesyp u Píst" u Nymburka, zřízené v r. 1951, jsou houby chráněny jen v širším rámci ochrany psammofytní biocenozy celého stanoviště.

Je žádoucí, aby nyní už také konečně došlo na ochranu mykoflor stanoviště "Semická hůrka" / k.ú. Semice, okr. Nymburk/; návrh na ochranu její bohaté teplomilné mykoflory jsem jako důvod ke zřízení mykologické rezervace podal již v roce 1979, tedy právě před 10 lety!

Svatopluk Š e b e k

CHRÁNĚNÁ MYKOLOGICKÁ LOKALITA NA LOUNSKU

Jedním z největších současných problémů nejenom v ČSSR, ale prakticky na celém světě, je ochrana přírody a všech jejích složek. Jsme svědky zhoršování životního prostředí v takové míře, že některé druhy fauny a flory se stávají velice vzácnými. Jedním ze způsobů ochrany těchto vzácných druhů je jejich územní ochrana. Houby však ve většině případů stály

vždy mimo tuto ochranu nebo se staly pouze opomíjenou součástí chráněných území přesto, že hub celosvětově ubývá.

Samozřejmě že i u nás se projevuje snaha přispět k ochraně hub zřizováním chráněných území, zaměřených na ochrany mykogenofundu. Přispělo tomu i plenární zasedání ONV Louny, které se dne 14. září 1989 usneslo vydat podle § 24a Zákona o národních výborech a v souladu s ustanovením § 8 odst. 3 Zákona č. 40/1956 Sb. o st. ochraně přírody obecně závazné nařízení, jímž se splatností od 1.10.1989 určuje Velký vrch u Vršovic/okr. Louny/ za chráněný přírodní výtvar/CHPV/ k ochraně teplomilných hub mediteránního typu. Chráněný přírodní výtvar se rozkládá v okr. Louny v k.ú. Vršovice na parcelách č. 569, 593, 693/11 v obvodu Lesního závodu Litoměřice, polesí Budyně n.O. v lesním odd. 332 D5, D7 a D9. Na chráněném území není dovoleno ničit rostliny/včetně hub/ a hubit živočichy. Veřejnosti je vstup povolen za předpokladu, že budou dodrženy ochranné podmínky a ohledem na sběr hub.

Po téměř pětiletém úsilí se o vyhlášení CHPV Velký vrch u Vršovic zasloužilim hlavně členové Českého svazu ochránců přírody v Lounech, odbor kultury a odbor školství ONV, Krajské středisko st. památkové péče a ochrany přírody v Ústí n.L., ředitelství Lesního závodu Litoměřice, polesí Budyně n.O. v ne - poslední řadě i S. Šebek a ing. M. Smotlacha. Hlavním důvodem pro zřízení CHPV je ochrana společenstva teplomilných druhů hub, které zde představují zejména hřib satan/Boletus satanas/, hřib medotrpký/B. redicans/, h. koloděj/B. luridus/ a vzácná muchomůrka šiškovitá/Amanita strobiliformis/, m. ježatohlavá/A. echinocephala/ a m. Beckerova/A. beckeri/. Celková charakteristika lokality je uvedena v současně recenzované brožuře, která byla při této příležitosti vydána.

Zda se splní naše představy o ochraně hub, ukáže až budoucnost. Přesto je však třeba si přát, aby takovýchto chráněných mykologických lokalit bylo co nejvíce a určitě by neškodilo, kdyby rostly "jako houby po dešti!"

Herbert T i c h ý - Josef H o u d a

Lékařská mykologie

CRYPTOCOCCUS NEOFORMANS V MOČI NEMOCNÝCH AIDS

Petr F r a g n e r

Nemocní AIDS někdy onemocní navíc kryptokokózou, která bývá příčinou smrti /ref. Fagner 1987/. Výskyt kryptokokózy u postižených AIDS je v různých oblastech různý. Podle novějších zpráv /Dismukes 1988/: San Francisco 1,9 %, New Jersey 7 %, New York /Manhattan/ 9 %. V některých částech Afriky přes 30 %. Zvýšením počtu případů kryptokokóz v důsledku AIDS přibývá nových zkušeností s jejich diagnostikou a terapií. Referovaná práce Stajba a Seibolda upozorňuje na novou metodu pro kryptokokózu: vyšetření moče.

Hematogenní diseminací *Cryptococcus neoformans* z plic /primární stadium/ dochází ke kolonizaci mnohých dalších orgánů /sekundární stadium/, včetně systému urogenitálního. Ještě dříve než dojde k postižení mozku /prokazatelnému vyšetřením mozkomíšního moku/ je možno *C. neoformans* zjistit v moči. Staib a Seibold /1989/ popsali vyšetřování moče mužů pomocí membránových filtrů /filtrováno 10 až 200 ml moče na jednom filtru, celkem případně i několik litrů/ s kultivací celé membrány na Petriho misce se Staibovým agarem /s Guizotia abyssinica/ - podrobnosti v originálu. Inkubace při 26 °C 10 dní, od 4. dne vyhledávány typicky hnědě zbarvené kolonie *C. neoformans*.

Během léčby systémových kryptokokóz amfotericinem B + flucytosinem /Ancotil Roche/ je moč prvním z klinických vzorků, který se stává kultivačně negativním. Nedojde-li k negativizaci moče, je třeba pomýšlet na přítomnost rezistentních kmenů kryptokoků, které se vyskytují stále častěji.

Původ *C. neoformans* v moči není zcela objasněn. Může pocházet z kolonizovaných glomerulů, z prostaty, testes nebo z glandula vesiculosa. Poněvadž vyšetření moče je podle autorů spolehlivé a poněvadž jde o materiál vždy snadno dostupný, doporučuje se zmíněná metoda především u nemocných AIDS - pro včasný záchyt možné kryptokokózy.

Poznámka referenta. Výskyt kvasinek v moči se v naší spádové oblasti /Středočeský kraj + hl.m. Praha/ ještě před 5 lety nebral příliš vážně: nikdo totiž nevěděl, jak jej hodnotit. Velmi často bývala moč znečištěna různými kvasinkami z prostředí. Odběr vzorků nebyl standardizován a v cizině doporučovaná punkce močového měchýře našla u nás mnoho odpůrců, ačkoliv by mohla v některých případech objasnit původ kvasinek v moči. Vzorky moče byly přelévány do dopravních nádobek z nečistých "šampusek" a "bažantů". Vzorky se často posílaly poštou. Včasná doprava a chlazení moče během dopravy do laboratoře byly nespílitelným přáním. O vážnou spolupráci na řešení této problematiky / s určováním druhů kvasinek podle nejnovějších metod - Fragner 1985/ neměla odborná lékařská pracoviště zájem.

L i t e r a t u r a

Dismukes W.E./1988/: Cryptococcal meningitis in patients with AIDS. J. Inf. Dis., Chicago, 157:624-628. - Fragner P./1985/: Klíče k určování kvasinek z lidského materiálu podle nových hledisek. Čes. Mykol., Praha, 39:234-242. -

Fragner P./1987/: AIDS zvyšuje výskyt kryptokokózy: Kryptokokóza - častá příčina smrti u nemocných AIDS. Mykol. Listy, Praha, 28:11-17. - Staib F. et Seibold M./1989/: Use of the membrane filtration technique and Staib agar for the detection of *Cryptococcus neoformans* in the urine of AIDS patients - a contribution to diagnosis, therapy and pathogenesis of cryptococcosis. Mycoses, Berlin, 32:63-72.

Petr F r a g n e r : *Cryptococcus neoformans* in the urine of AIDS patients.

Krátká sdělení .

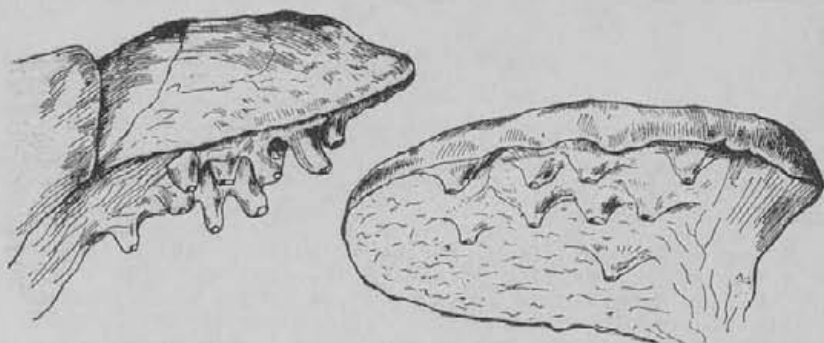
ZOOCECIDIE NA PLODNICÍCH LESKLOKORKY PLOSKÉ /GANODERMA APPLANATUM / V PRAZE

V červnu letošního roku zaslal do poradny naší Společ - nosti pracovník Pražského střediska st.památkové péče a och - rany přírody RNDr.Václav Ziegler, OSc., k určení menší plodni - ci lesklokorky ploské /Ganoderma applanatum/, na jejíž spodní straně bylo několik asi 5-6 mm velkých vzájemně srostlých kuželovitých protáhlých výrůstků s okrouhlým otvorem/"ústím"/ na vrcholu /viz obr./. Plodnice pocházela z CHV "Housle" v k.ú.Praha-Lysolaje, kde ji dne 5.5.1989 sbíral odlomenou pod dubem letním poblíž závěru pískovcové rokle JZ od hostince V Zátíší a západně od tzv"Boží dobré vody", vyvěrající na za - čátku rokle samé.

Popisovaný cecíkovitý hymenofor patří do okruhu nehoj - ných teretologických zjevů na plodnicích chorošovitých hub, které už delší dobu poutají k sobě pozornost jak mykologů, tak i entomologů, především dipterologů. Háčky na plodnicích některých chorošů /dipterocacidie/ totiž vznikají jako dů - sledek dráždivého působení larev různých druhů much z třídy Diptera. Tak nap. na troudnatci kopytovitém /Fomes fomentari - us/ a choroši šupinatém /Polyporus squamosus/ jsou podobné háčky známy už téměř 100 let z Německa a Francie, na kořenov - níku vrstevnatém /Heterobasidion annosus/ je popisuje Baudyš /1940/ z Moravy, na lesklokorce ploské /Ganoderma applanatum/ a sítkovci dubovém /Daedalea quercina/ je ze Švýcarska uvá - dí Rytz /1920/. Původcem hálek je /podle Wimmersa/ moucha z čel. Drosophilidae /Baudyš 1928/, podle Rytze /1920/ jsou to larvy mouchy Scardia boleti Rytz /Baudyš 1963/. Do r.1959 nebyl původce hálek ještě přesně znám /Ulbrich 1939, Jehn 1959/60/, ale v r.1960 ho specialista v této skupině hmyzu prof.dr.W.Hennig z Berlína-Friedrichshagenu určil jako lar - vy parazitické mušky Agathomyia wankowiczii Schnabl z čeledi Platypezidae /Clythiidae, Diptera/.

Ke vzniku háčky dochází tak, že larva, která se vyvine z vajíček, nakladených parazitem do tkáně plodnice /patrně ces - tou poru/, dráždí její pletivo tak, že je donutí k vytvoření zmíněného cecíkovitého výrůstku; ten představuje jakýsi och - renný obal, v němž probíhá další vývoj hmyzu. Před zakuklením se z něj na spodním konci larva prokouse ven a spadne na zem, kde se zakuklí; na plodnicích hub zbudou duté opuštěné vý - růstky s otvorem na spodu. Výskyt hálek, které na plodnicích lesklokorky ploské způsobuje bejlomorka Agathomyia wankowic - zi, je specifický pro tuto houbu. Je zajímavé, že larvy větši - ny druhů much z čeledi Platypezidae žijí v houbách, aniž by byl některý jiný z nich označen za původce hálek /Lohweg 1961/.

V Německu je výskyt lesklokorky ploské s háčkami hojný, nejhojnější je ve Vestfálsku, zvláště v pahorkatině a v horách

Plodnice lesklokorky ploské /*Ganoderma applanatum*/ se zoocecidiiemi, vzniklými působením bejlomorky *Agathomyia wankowiczii*. - Kresba neznámého autora k článku E. Baudyš /1963/.

/Jahn 1963/. Podle Jahnova /l.c./ pozorování jsou napadeny jen plodnice, rostoucí uvnitř lesů, ale blízko nad zemí /až do výše 1 m/; usuzuje, že mušky dávají přednost pravděpodobně vlhčímu klimatu.

Na území Československa nejsou sběry plodnic lesklokorky ploské se zmíněnými zoocecidiiemi právě hojné. Z Olomouce je uvádí Černík /1931/, Baudyš /1940/ je sbíral na Moravě, odkud pochází i Zavřelův sběr v údolí Křtinského potoka u Adamova /Baudyš 1963/. Podle sdělení dr. Z. Pouzara, ČSc., je výskyt zoocecidii na lesklokorce rovněž doložen několika exslikáty, uloženými v herbářích Národního muzea. Bylo by velmi záslužné, kdyby naši mykologové prohlédli ještě další naše veřejné i soukromé herbáře a sami nám nahlásili lokality svých dalších sběrů, abychom tak mohli získat představu o zeměpisném rozšíření tohoto zajímavého teratologického zjevu na našem území. Pro hlubší zájemce o něj připojuji seznam nejdůležitější literatury.

L i t e r a t u r a

Černík F., 1931: Krankheiten und teratologische Missbildungen an Pflanzen der Olmützer Flore III., Verhandl. d. Naturforsch. Ver. in Brünn. - Baudyš E., 1940: Šestý příspěvek k zoocecidologickému prozkoumání Moravy a Slezska, Entomol. Listy 3:108. - Baudyš E., 1963: Zoocecidie na houbách, Čas. Čes. Houb., Praha, 49:35-37. - Eisfelder I., 1956: Die häufigsten Pilzbe- wohner /Fliegen als Pilzvererher/, Zeitsch. f. Pilzk., Bad Heilbrunn, 22:4. - Eisfelder I. et Herschel K., 1966: *Agathomyia wankowiczii* Schnabl, die "Zitzengallenfliege" aus *Ganoderma applanatum*, Westf. Pilzbr., Detmold, 6:5-10. - Haase H., 1961: Der Erreger der Gallen des Abgeflachten Porlings *Ganoderma applanatum* /Pers./ Pat., Mykol. Mitteilungsbl., Halle, 5:18. - Hennig B., 1960: Handbuch für Pilzkunde, VEB Gustav Fischer Verlag, Jena. - Jahn H., 1959: Ein merkwürdiger Flecker Porling, Westf. Pilzbr., Rocklinhausen, 2:44-45. - Jahn H., 1963: Mitteleuropäische Porlinge /Polyporaceae s. lato/ und ihr Vorkommen in Westfalen, West. Pilzbr., Detmold, 4:89. - Lohweg K.,

1961: Gallenbildung am Flachen Porling, Schweiz. Z. f. Pilzk., 39: 174-175. - Michael E., Hennig B., Kreisel H., 1978: Handbuch für Pilzfreunde I: 344, III. ed., VEB Gustav Fischer Verlag, Jena. - Ross H. et Heddicke H., 1927: Die Pflanzengallen Mittel- und Nord-europas, Gustav Fischer Verlag, Jena. - Ulbrich E., 1939: Eine bisher unbekannte Gallenbildung des Weider-Holzschwammes/ *Fomes salicinus*/ Pers./ Fr./ und über die Gallen am Flachen Porling/ *Ganoderma applanatum*/ Pers./ Pat., Ber. d. deutsch. Bot. Ges., 57, Hft. 8. - Weidner H.-Schremmer F., 1962: Zur Erforschungsgeschichte, zur Morphologie und Biologie der Larve von *Agathomyia wankowiczii* Schnabel, einer an Baumpilzen gallenerzeugend Dipterenlarve, Entom. Mitteil. Zool. Staatsinst. u. Zool. Mus., Hamburg, 2: 40.

Svatopluk Š e b e k : Zitzengallen an den Fruchtkörpern des Flachen Lackporling/ *Ganoderma applanatum*/ in Prag

Neuer Fundort des Flachen Porling mit Zitzengallen aus Böhmen/ Prag-Lysolaje, NSG Housle, 5.5.1989 leg. V. Ziegler/, die Entstehung von diesen, kurze Beschreibung des Erregers/ die Fliege *Agathomyia wankowiczii* Schnabel/ und die Erscheinung des Gastgebers auf dem tschechoslowakischen Gebiet werden erörtert und der Literaturauswahl wird angeknüpft.

Svatopluk Š e b e k

PREDBEŽNÁ INFORMÁCIA O STAVE POZNANIA DREVOKAZNÝCH HÚB V SÍDLACH SLOVENSKA

Dreviny sú významnou zložkou zelene miest a obcí. Často sú však napádané drevokaznými hubami, predovšetkým v dosledku častých poranení.

Štúdiu týchto húb v sídlach na Slovensku sa venujeme v Ústave dendrobiológie CBEV SAV od r. 1982. Zo začiatku sme sústredili pozornosť na vybrané modelové územia- Bratislava, Nitra, Žilina, potom Zvolen a Banská Bystrica. V ďalšej etape sme jednorázovo skúmali všetky okresné a niektoré ďalšie mestá a obce na celom Slovensku. Doposiaľ nemáme obsiahnuté okresy Bardejov, Svidník, Prešov, Humenné, Vranov nad Topľou, Michalovce, Trebišov a Košice-mesto, čo urobíme v najbližšom období. Veľmi významným príspevkom k poznaniu drevokazných húb v sídlach sú mnohé údaje excerpované z kartotéky dr. F. Kotlabu, OSc., ktoré nám poctivo poskytol. Za to, ako aj za viaceré jeho informácie, ktoré nám pomohli pri získaní ďalších údajov, mu aj na tomto mieste úprimne ďakujeme. Rovnako ďakujeme i Ing. Kuthanovi, dr. Lizonovi a doc. Ing. Černému za láskavé poskytnutie ich údajov.

Všetky overené údaje, ktoré máme k dispozícii spracováva- me strojnopočetne. V súčasnosti máme cca 900 overených údajov/temer ku všetkým sú k dispozícii herbárové položky/ o výskyte drevokazných húb/prevážne trúdnikov- Polyporales s. l./ v mestách a obciach Slovenska, teda typicky synantropných stanovištiach. Reprezentujú to cca 80 druhov.

Na základe predbežných výsledkov už možno povedať, že 1/ viaceré drevokazné huby sa v mestskom prostredí dostávajú špecializujú na určitý druh hostiteľských drevín, či dokonca druh dreviny. Napr. *Trametes unicolor*/ Bull.: Fr./ Pil.

často parazituje v orezávaných a tvarovaných korunách javorov-Acer sp., Schizophyllum commune Fr.:Fr.často infikuje oslabené lípy-Tilia sp. atd.;

2/ vzhľadom na túto špecializáciu môžeme uvažovať o druhej vhodnosti drevín pre výsadbu v sídlach ako aj o cielenej prevencii o ošetrovaní určitých skupín drevín v mestách, včítane pamätných stromov;

3/ toto štúdium prinesie poznatky o synantropnom charaktere rozšírenia drevokazných húb.

Vzhľadom na to, že postupne pripravujeme monografiu s pracovným názvom "Drevokazné huby v sídlach na Slovensku", obraciame sa s v ý z v o u o pomoc mykologov pri zhromažďovaní ďalších údajov o výskyte drevokazných húb/trúdnikov - tvarých i lupenatých/ na drevinách v sídlach na celom Slovensku. Údaje prosíme zasielať do 30.6.1990 na adresu: Ján Gáper, Arborétum Mlynáň, Ústav dendrobiologie CBEV SAV, 951 52 Slepčany. Prosíme len o údaje priamo z miest a obcí, nie z medzi, vetrolamov a pod., ktoré sú mimo nich.

Vzor hlásenia: Bjerkandera adusta, na živom kmeni Aesculus hippocastanum v Šali/Jesenského ulica/, 13.8.1986 zbieral:XY, určoval:XY, herbárový doklad/či existuje a kde je uložený/.

Vopred sme vďační každému za každý údaj.

Ján G á p e r

Zprávy o akcích - programy

● VÝZKUM A OCHRANA HUB V PŘÍRODNÍCH REZERVACÍCH byl název semináře, který uspořádala sekce pro ochranu hub a jejich životního prostředí spolu se sekci pro mykofloristiku a mykocenologii ČSVSM ve spolupráci s odbornou skupinou pro otázky mykorrhiz a lesnické mykologie při českém výboru Lesnické společnosti ČSVTS v úterý dne 27.6.1989 v Praze. Seminář, na němž bylo předneseno 12 odborných referátů, byl míněn jako první část cyklu referativních setkání, věnovaných výsledkům mykologických výzkumů v československých chráněných územích.

Seminář byl rozdělen do dvou tematických bloků. V prvním, nazvaném "Výsledky mykologických výzkumů v chráněných územích ČSSR", byl úvodní referát ing. J. Valtra věnován výzkumu a ochraně hub na Tábořsku. Soubornou zprávu západočeských mykologů o současném stavu mykofloristického průzkumu v západočeských chráněných územích podal prof. fil. Svatopluk Holec. Dr. R. Fellner, CSc., referoval o výzkumu mykoflory Milíčovského lesa v Praze a Svatopluk Šebek přednesl svůj "Příspěvek k mykologické charakteristice teplomilných doubrav u Mcel/okr. Nymburk/".

Moravskoslezské a slovenské mykosoologické tématické byly věnovány čtyři referáty. Ing. J. Kuthan přednesl zprávu akad. arch. O. Lázníčky "Mykofloristický průzkum SPR Žákova hora v letech 1943-1988", referát A. Vágnera byl věnován "Houbám arboreta LF VSZ Brno ve Křtinách", Ing. J. Kuthan přednesl svůj "Příspěvek k mykofloře SPR Salajka v Moravskoslezských Beskydech" a ing. J. Lazebníček shrnul dosavadní zkušenosti s

"Mykofloristickým a mykocenologickým průzkumem v chráněných krajinných oblastech na Slovensku".

Druhý tematický blok, nazvaný "Ochrana hub a jejich management v chráněných územích ČSSR" zahájil dr. R. Fellner, CSc., referátem na téma "Management mykocenoz v lesních rezervacích". J. Houđa, Ing. L. Hruška a H. Tichý informovali o "Ochrane hub na Velkém vrchu u Vršovce u Louna" a Ing. V. Pravda a P. Špiňar o "Ochrane hub na hrázi rybníka Luční u Tábora". Tento tematický blok uzavřel dr. R. Fellner, CSc., který seznámil přítomné se závěry pracovního zasedání Evropského výboru pro ochranu hub, konaného v srpnu 1988 v Lodži/PLR/.

Jednotlivé tematické bloky semináře uzavírala bohatá diskuse, která ukázala šíři zájmu všech účastníků a byla důkazem toho, že v ochraně našich hub je před námi stále ještě celá řada důležitých úkolů, k jejichž řešení byl i tento seminář malým příspěvkem. Zúčastnilo se ho 40 mykologů, mezi nimiž byl i nepatrný počet profesionálních pracovníků v ochraně přírody. To nás bohužel utvrdilo v domněnce, že většina pracovišť ochrany přírody se jen nepatrně o ochranu hub zajímá, že význam ochrany hub jako integrující složky ochrany přírody nedocenuje a že snad i podcenuje výsledky práce několika desítek profesionálních i amatérských mykologů-ochránců, kteří se zancením se této důležité složce ochrany naší přírody věnují. Je to škoda a třípí tím obecní prospěch.

Červnový seminář byl zároveň výroční schůzí sekce pro ochranu hub a jejich životního prostředí, na níž byly provedeny volby jejího nového výboru, který se ujme své funkce počínaje r. 1990. Novým předsedou sekce byl zvolen RNDr. Pavel Lizon, věd. pracovník Slovenského národního muzea v Bratislavě, členy výboru sekce byli zvoleni dr. F. Kotlaba, CSc., dr. R. Fellner, CSc., dr. V. Antonín, J. Houđa a S. Sebek.

S. Š e b e k

● 10. KONGRES EVROPSKÝCH MYKOLOGŮ V TALLINU/ESTONSKÁ SSR/ 21.-25. VIII. 1989. O uspořádání 10. kongresu evropských mykologů/CEM/ v SSSR bylo rozhodnuto na 9. CEM v Oslo v r. 1985 na závěrečném zasedání stálého výboru, kterého jsem se v zastoupení našeho zástupce dr. M. Svrčka zúčastnil. Pozvání přednesl prof. dr. E. Parmasto z AN Estonské SSR v Tartu, předpokládalo se uskutečnění v r. 1989 v Kyjevě nebo na Kavkazu. Náhradní zemí pro uspořádání byla Velká Británie.

Tragédie v Černobylu a nedostatek vhodných kapacit v oblasti Kavkazu vedl uspořadatele k tomu, že volba padla na Estonskou SSR. Hlavní břímě organizačních a hostitelských povinností připadlo tedy Botanickému a zoologickému ústavu Akademie nauk Estonské SSR v Tartu a jeho pracovníkům. Nelehké úkoly hlavního koordinátora se ujal právě prof. Parmasto ze vydatné pomoci své manželky Ilmi, a to s takovým zápalem, vytrvalostí a obětavostí, že jim právem náleží hlavní zásluha za zdárný a úspěšný průběh akce, a samozřejmě i dík a uznání všech účastníků. Účinně a obětavě při tom pomáhali i další estonští mykologové a přírodovědci, pracovníci zmíněného ústavu i amatéři, jako K. Kalamees, U. Koljag, B. Kullmanová, V. Liiv, A. Raitviir s chotí Malle, G. Ščukin, M. Vaasmaová aj. Zájem o úspěšný průběh měli i další účastníci-mykologové a mikrobiologové z většiny svazových republik/zejména menších/, byl však patrný jistý odstup některých centrálních institucí, což se

projevilo mj. omluvou a neúčastí M.V. Gorlenka z Moskvy, který měl kongresu předsedat.

Kongres se konal v Tallinu v moderním a komfortně vybaveném Domě politické výchovy ve dnech 21.-25.8.1989 za účasti necelých 250 osob, z čehož kolem 100 účastníků bylo ze zemí mimo SSSR. Po slavnostním zahájení bylo zvolena předsednictvo a vybráni zástupci jednotlivých zúčastněných zemí pro práci ve stálém výboru. V průběhu kongresu se pak uskutečnilo 7 hlavních přednášek v plénu a 5 symposií na následující témata: A. Ochrana hub, B. Vyšší houby v biotechnologii, C. Taxonomie Agaricales, D. Taxonomie Discomycetes, E. Osobní počítače v mykologii; dále pak byla výstava hub v přírodovědeckém muzeu v Tallinu, celodenní exkurze do Národního parku Lahemaa na severu Estonska, polodenní exkurze do botanické zahrady v Tallinu, panelová diskuse u cca 45 posterů s nej-různější tematikou, řada osobních kontaktů a diskusí mezi účastníky, veřejné zasedání Evropského komitétu na ochranu hub a závěrečné veřejné zasedání stálého výboru kongresu, kde byla přijata nabídka Velké Británie na uspořádání 11. CEM v roce 1992 v Kew v hrabství Surrey. V rámci kongresu se dále uskutečnil i slavnostní koncert v sálu Chrámového muzea Niguliste v Tallinu, slavnostní recepce pro všechny účastníky, k dispozici byl i knižní a filatelistický stánek s prodejem a zvláštní poštovní přepážka s příležitostným rezítkem kongresu.

Souhrny přednesených referátů a většiny posterů jsou publikovány ve sborníku 10. CEM, další písemný materiál obsahoval seznam účastníků, přehled dosud uspořádaných CEM, seznam mykologických periodik vycházejících v Evropě, údaje o mykologických společnostech v evropských zemích, o současném stavu mykologie v Estonsku a dále předběžné seznamy druhů hub, sbíraných na lokalitách, kam směřovaly předkongresové a pokongresové exkurze. K dispozici byly i mapky a publikace o Estonsku, o Tallinu aj., jako suvenýry pak samolepky a kovové odznaky s emblémem 10. CEM.

Předchozí informace poskytlý základní údaje o kongresu, jeho náplni a organizaci; z Československa se ho zúčastnilo 11 osob a není proto pochyb o tom, že další údaje o kongresu budou publikovány v Čes. mykologii a dalších odborných i jiných časopisech. Domnívám se proto, že pro čtenáře Mykologických listů a další zájemce budou zajímavé i některé moje osobní postřehy, poznatky a zážitky z cesty, předkongresových exkurzí i vlastního kongresu, které spolu s dalšími "kamínky mozaiky" pomohou dotvořit konečný obraz, neboť rozsah více určují technické možnosti toho či onoho časopisu, než přání a představy autorů.

Jako jediný z československých účastníků jsem alespoň jednu cestu absolvoval vlakem, i když trvala dva dny a tři noci. Volil jsem tento způsob proto, že to byla moje první cesta do SSSR a chtěl jsem alespoň zčásti poznat ráz krajiny a úroveň zemědělství podél trasy. Mohu říci, že jsem toho nelitoval, protože jsem tak měl možnost srovnání stavu lesních porostů na východních svazích Bukovských vrchů a Poloninských Karpat na území Zakarpatské Ukrajiny např. kol městečka Bereznj /dříve Berehovo/ se stavem v nejzápadě severovýchodě našeho státu. Výhledově se totiž uvažuje se zřízením tří národních parků ve Vých. Karpatech na přiléhajících územích Polska, SSSR a Československa. S politováním jsem musel

konstatovat, že zejména bukové porosty na území Zakarpatské Ukrajiny jsou mnohem lépe zachovalé a vyrovnané a nenesou prakticky ani stopu podstatického plenění karpatských bučin holosečemi s následným zalesňováním pro tuto část nevhodnými a nepřírozenými jehličnany, jak je to běžné u dravčího způsobu hospodaření našich lesních závodů v této / a nejen v této/ oblasti.

V značném protikladu ke krásné přírodě Zakarpatska působila část Haliče a Volynsko-Podolské vrchoviny před Lvovem, silně odlesněná s extenzivně vedeným zemědělstvím, s velkými plochami nevyužitých půd a zaplevelenými kulturami dosti depresivně. Z Pinských bažin jsem zahlédl jen jejich severní část s roztroušenými lesíky na podmačené půdě, bažinatými loukami, kde stejně jako i v severnější části Běloruské SSR převládají chudé pastviny s nevelkými stády skotu. Po překročení hranic Litvy jižně od Vilniusu, podél jihozápadní hranice Litevské SSR a Lotyšské SSR, se obraz již poněkud mění, rozloha pastvin, jejich kvalita i využití stády skotu se zvětšuje, i když i zde převládají nevýnosné lesíky s převahou břízy, olše, osiky a křovitých vrb, místy vystřídanými borovými lesy s bohatým podrostem vřesu a borůvky na převážně písčitém podkladu. Rovněž nevelké plochy polností jeví známky intenzivnějšího využití a péče.

I z vlaku bylo možno pozorovat poměrně bohatý výskyt hub na okrajích lesů/křemenáče, holubinky, bedly vysoké / a poblíž mé přestupní stanice Pskov i houbare. V Pskovu jsem z lážkového vozu Praga-Leningrad přisedal do lážkového vlaku do Tallinu, který na rozdíl od předchozího byl vybaven starším typem vagonů. To se ani tak neprojevovalo na kvalitě a čistotě lážka/oddělení však byla obsazována směsně/, ale na jedné věci, která v sovětských lážkových vozech nesmí chybět: v ohřevu vody na čaj-kypjetku. Proti kotlíkům s elektrickým ohřevem a automatickým doplňováním vody bylo u těchto starších vagonů zařízení zvící menšího kotle polní kuchyně ve věí jednoduchosti a prostotě. Protože v Pskově nebylo s výjimkou přesládlého "soku" možno koupit jakoukoliv tekutinu, požádal jsem po nástupu děžurnou o kypjetok. Otevřela prostě skřín skrývající toto zařízení, z pytle přisypala dřevěné uhlí, polila lihem na pálení, zapálila a velkým starobylým měchem ohen rozdmýchala /kozačky, kterými se to prý kdys dělalo, nenesila/. Za chvíli to v kotli klopotalo, a bylo možno se před poslední nocí ve vlaku osvěžit čajem.

Do Tallinu jsem dorazil kol 6. hod.ráno a bez problémů se dostal do dvaadvacetiposchodového hotelu "Virus", kde měla být registrace na předkongresové exkurze. To jsem ještě netušil, že "život" v hotelích a obchodech s výjimkou malých bufetů a pekařů začíná až v 9 hod. Musel jsem proto vzít na další tři hodiny zavděk křeslem v hotelu, ostatně vrátit, který mě vpustil, spal klidně na polštářové lavičce u vchodu. Kol 9 hod.se objevil i prof.Parmasto a věci se hnuly ku předu: vyřídil jsem nutné formality, vyměnil šeky, zaplatil předkongresovou exkurzi /337 Rb/, ubytoval se v hotelu Olümpija, v Aeroflotu si zaregistroval zpáteční letenku a prošel se po kouzelném starém městě Tallinu. Odpoledne začal sílit příliv zahraničních účastníků, kteří nejčastěji volili způsob cestování letadlem do Helsinek a trajektem do Tallinu, méně již letadlem přes Moskvu. Většina organizátorů z Eston-

ska čekala hosty na letišti či v přístavu, proto jsem chvíli pomáhal osamělému prof. Parmastovi s registrací, současně se zdravil s řadou přátel ze zemí Evropy a mohl se zde setkat i s dalšími účastníky z Československa, zejména s dr. F. Kotlabou, dr. J. Hlaváčkem a J. Moravcem, kteří již přijeli většinou minulého dne.

Účastníci byli ubytováni v hotelu Viru, tak i Olimpiji, vzhledem si dosti podobnými, s dobrým standardem, avšak s cenami 35-68 Rb za lůžko a den. Na předkongresové exkurze se odjíždělo 16.8., první skupina/ kde z československých účastníků byli dr. V. Holubová-Jechová, dr. J. Hlaváček a J. Moravec/ do Viljandi v centru země, a druhé/ kde jsem spolu s dr. F. Kotlabou byl i já/ do přístavního a lázeňského města Pärnu na západním pobřeží Estonska, asi 130 km JZ od Tallinu. Zážitky z exkurzí do Voljandi budou zřejmě publikovány v jiném příspěvku z 10. CEM.

Krajiny Estonska má mnoho podobností s jinými skandinávskými krajinami a blíží se svou rovinatostí nejvíce krajině Dánska. Nejvyšší bod na jihu země měří pouze 318 m n.m., my jsme pak byli nejvýše na pískové duně, která činí 37 m nad okolním terénem. Málo osídlený venkov/ asi 1 milion lidí na ploše cca 46.000 km²/ je charakteristický lesy a lesíky, které oddělují velké pastviny s černobílým holštýnským skotem a polnostmi s bramborami a obilím, vždy s menším shlukem hospodářských budov v pozadí. Půda je poměrně chutná, hlinitopísčité a kamenitá, vybrané kameny se neshromažďují na okrajích, ale na velkých podélných hromádách uprostřed polí.

V Pärnu jsme se ubytovali ve stejnojmenném hotelu, po obědě část účastníků prošla nevelkým centrem a částí pobřeží, odpoledne jsme pak podnikli exkurzi do Valgerandu asi 10 km severně od Pärnu. Zde podél dlouhé písčité pláže/ výletní místo/ leží rezervace stejného jména se smíšenými porosty *Quercus robur*, *Pinus sylvestris*, *Populus tremula*, *Betula* sp. aj. na písčinych dunách. Naše malá skupina/ 20 osob včetně řidiče a průvodkyně Inturistu se skládala ze 4 účastníků ze Švédska, 4 z Maďarska, 2 z NSR, 2 z ČSSR, 1 z Finska, 1 ze Švýcarska, 1 z SSSR a 5 z Estonska/ pod vedením mého dlouholetého přítele dr. Kuulo Kalameese zde měla možnost /po několika sběrech v městských parcích/ se poprvé seznámit s houbami Estonska, kterých na této lokalitě bylo zaznamenáno během reálných dvou hodin asi 60 druhů. Ze zajímavějších druhů mohu uvést: *Collybia hariolorum*, *Calocybe carnea*, *Tricholoma inocyboides*, *Mycena viridimarginata*, *Entoloma lepidissima*, *E. sericellum*, *E. turbidum*, *Pluteus xanthophaeus*, *Cystolepiota seminuda*, *Melanophyllum echinatum*, *Psathyrella ammophila*, *Russula lun-dellii*, *Xerocomus porosporus*, *Phellinus tremulae*, *Poria* cf. *cor-ticola*, *Trechispora molusca*, *Cordyceps militaris* aj. Spolu s dr. Kotlabou jsme využili teplého podvečera i k rychlému okoupení ve vlnách žel na příliš čistého Baltu.

Po dost pozdní večeři bylo možno v budově historického a přírodovědného muzea hned vedle hotelu zpracovávat a určovat sběry, bohužel s dosti chudými technickými prostředky /chyběl imersní olej, chemikálie/, nicméně ocenili jsme dobrou snahu a zčásti možnost sušení materiálu. Pozdní odjezd/ snídaně v 9,00, odjezd 9,30 hod./ a návraty neposkytovaly mnoho prostoru pro zpracovávání sběrů. Okolnost pozdního odjezdu jsem využíval k ranním procházkám městem s velkými

parky, plážemi a komplexy zotavoven i léčebných ústavů. Ve městech pamuje velická čistota, dřevěné domy jsou pečlivě natřeny, domy z cihel nalíčený, chodníky před domy denně zametány a listí v parcích pečlivě shrabáno. Snad jen skleněné tabule výkladních skříní by potřebovaly častější omytí; vzhledem k nedostatku zboží k vyložení však zřejmě toto postrádá praktického smyslu.

Na pláži v Pärnu je mnoho lavic a kabeinek, avšak koupání není pro vysoké znečištění Baltického moře/zejména pro možnost infekcí/ doporučeno, zejména v blízkosti měst a ústí řek. Zde na písčných dunách pod vrby jsme sbírali robustní vláknici *Inocybe serotina*, v parku to byly celé kruhy kožků březového/leccinum scabrum/, dále zde byl *Suillus granulatus*, *Scleroderma verrucosum*, *Russula exalbicans*, *R. pectinatoides*, *Hebeloma sinapizens*, *Agaricus bitorquis*, *A. vaporarius* aj. Na více místech nabízejí trhovci zejména květiny, méně již zeleninu, cibuli a z ovoce jsem zde viděl jen angrešt a velická letní jablka. Z malého pekařství s velkým vývěsním štítem ve tvaru preclíku vonělo čerstvé pečivo, a tak jsem neodolal a ochutnal zdejší zvláštní slaný koláč, jakési podplamenice s cibulí a rozpuštěným máslem. Byla to jakási předsnídaná a posílení před velkou celodenní exkurzí, která nás dne 17.8. vedla na jih k hranicím Lotyšska do přírodní rezervace-národního parku Nigula./Pokračování příště/.

Jan K u t h a n
● **UNIVERSITA III. VĚKU.** Člen ČSVSM, pan Augustin Funfálek, dal 10. III. 1989 písemný podnět hlavnímu výboru Společnosti, aby navrhla přírodovědecké fakultě UK v Praze uspořádání mimořádného studia mykologie pro posluchače "University III. věku". Zmíněné studium je určeno výhradně pro občany důchodového věku, kteří mají maturitu nebo další vzdělání. Jeho cílem není příprava absolventů, kteří by mohli nastoupit příslušnou profesi jako absolventi řádného studia. Vhodné volenými, nikoliv vyčerpávajícími přednáškami je třeba spíše podníti hlubší zájem posluchačů tak, aby si sami opatrovali dostupnou studijní literaturu a samostatně se doma připravovali a vzdělávali a tím užitečně trávili čas, kterého někdy mají - jak sami cítí - nazbyt. V Československu s tímto druhem vzdělávání začala fakulta všeobecného lékařství UK v Praze, která v červnu 1989 zakončila 4semestrový běh a získala zkušenosť, které vesměs svědčí o prospěšnosti a užitečnosti.

Přírodovědecká fakulta UK je z nejrušnějších důvodů v situaci, kdy uspořádání University III. věku na téma "Přehled přírodních věd"/4 semestry, začátek v škol. roce 1989/90/ se jeví jako nezvládnutelné. O toto studium byla totiž fakulta požádána. Vedení fakulty však dalo souhlas k organizaci mimořádného studia na téma "Úvod do mykologie", jehož náplň a přednášející by zajistila ČSVSM. Předsednictvo Společnosti, které se podáním páně Funfálkovým dostalo do časové tísně, již v polovině května 1989 souhlasilo s podporou mimořádného studia na uvedené téma v rozsahu 2 semestrů pro omezený počet posluchačů již ve škol. roce 1989/90. V dalším informujeme o rozvrhu témat a přednášejících:

Postavení hub v organismálním světě a jejich evoluce/RNDR. V. Skalický, CSc./.-Fysiologie a biochemie/RNDR. V. Šašek, CSc. a RNDR. V. Musílek, DrSc., člen korespondent ČSAV./.-Dědičnost/Doc. RNDR. P. Pikálek, CSc./.-Morfologie a ultrastruktura/RNDR. E. Streiblová, DrSc./.-Systém I./RNDR. M. Svrček, CSc./.-Systém II./RNDR.

F.Kotlaba, CSc./.-Jména hub vědecká a národní./Dr.Z.Pouzar, CSc.
a Dr.F.Kotlaba, CSc./.-Pěstování hub/RNDR.V.Sašek, CSc.a Ing.J.Baier/.-
Houby jedlé a jedovaté/RNDR.M.Semerádzieva, CSc.a Ing.J.Baier/.-
Houby jako příčina onemocnění člověka a zvířat./Doc.MUDr.J.
Manych, DrSc./.- Houby-patogeni rostlin/Prof.Dr.Z.Urban, DrSc.
a Ing.V.Jančařík, CSc./.- Ochrana hub/S.Sebek/.

Na prvním místě nutno vyzdvihnout, že všichni přednášející
ci projevili maximální porozumění pro tuto, zatím pokusně kon-
cipovanou Universitu III. věku, a že velice rychle pochopili
její vpravdě všelidský a kurativní cíl. Ostatně ti, kdo mohli,
se sešli 20.9.1989 v posluchárně III. interní kliniky, kde o
smyslu, cílech a metodice University III. věku velice působivě
promluvil jeden z jejích organizátorů prof. MUDr. Radmír
Čihák, DrSc. Na schůzce byla též přítomna zánicená organizá-
torka tohoto typu studia Ing. Steinová z Kulturního domu v
Praze-Opatově, která vybrala 26 posluchačů-absolventů příprav-
ky na Universitu III. věku. Na přírodovědecké fakultě jeví
velké pochopení a potřebu organizace RNDR. Blanka Vacková z
katedry antropologie. Hlavní výbor ČSVSM všem uvedeným upřímně
děkuje.

Do škol.roku 1989/90 je zapsáno 20 maturantů a 6 vysoko-
školáků, kteří /kromě 3/ neměli zvláštní biologické vzdělání.
Čtrnáct zapsaných jsou ženy. Zahájení a první přednáška byla
19.10.tr. Hlavní výbor společně s přednášejícími přeje tomu-
to pokusu hodně zdarů!

Zdeněk U r b a n

Jan Kuthan/red./et al.: Houby rašelinišť a bažinatých lesů
v Československu.-Sborn.referátů ze semináře sekce pro myko-
floristiku a mykocenologii ČSVSM ve dnech 10.-18.9.1988 v
Liptovském Hrádku.Str.1-90.-Cena 18.-Kčs.

V srpnu t.j. rozmnožila ČSVSM pro interní potřebu sborník
referátů z lonského pracovního setkání českých a slovenských
mykologů pod Tatrami. Sborník obsahuje 8 referátů členů sekce,
které byly na něm předneseny. Z obsahu vyjímáme: R.Fellner:
Houby krkonošských subalpínských vrchovišť s kledř.-L.Hruška:
Mykoflora rašeliniště SPR "Březina" v Českém Středoohoří.-
L.Kotilová-Kubičková: Poznámky k ekologii velkých hub z vrbo-
vých mokřadů.-F.Kotlaba: Houby/Macromycetes/rašeliniště Sobě-
slovská blata v již. Čechách.-J.Kuthan: Rašeliniště Vysokých
Tater a jejich mykoflora.-J.Lazebníček: Podmáčené rašelinné
lesy v Československu a jejich typologie.-F.Tondl: Houby ra-
šelinišť a mokřadů jižních a jihozápadních Čech.-J.Moravec:
Mykoflora pramenišť a horských potoků s porosty devětsíly/Pet-
asites sp./. Sborník je doplněn soupisem druhů hub, sbíraných
na exkurzích 29.9.a 3.10.1986 v okolí Spišské Nové Vsi a na
dalších lokalitách účastníky 4.mykologických dní na Slovensku
/autor K.Kult/ a soupisem makromycetů, sbíraných na exkurzích
ve dnech 3.-9.9.1988 a na exkurzích "Setkání českých a sloven-
ských mykologů pod Tatrami" dne 10.-18.9.1988 v oblasti Vyso-
kých a Nízkých Tater a ve Slovenském Rudohoří /autor J.Kuthan/
a seznamem účastníků tohoto setkání.

Sborník je velmi cenným pramenným materiálem k poznání
mykoflory rašelinišť a bažinatých lesů v ČSSR a proto by ne-
měl chybět v knihovnách našich mykofloristů.

Objednávky, které budou postupně vyřizovány ještě do kon-
ce tr., přijímá sekretariát ČSVSM při ČSAV, pošt.příhrádka 106,
110 00 Praha 1.

-sš.

O B S A H

Antonín V., Černý A., Šebek S.: VIII. celostátní mykologická konference v Brně skončila.....	1 - 5
Vampola P.: Pórnatka klamná-Ceriporiopsis aneirina-vzácný druh naší mykoflory	5 - 7
Vampola P.: Pórnatka polštářovitá-Anthrobia pulvinascens-nalezena na Českomoravské vrchovině	7 -10
Tondl F.: Amanita nivalis Greville v Záp.Tatrách.....	10-12
Kukulka T.: Rozšíření houževnatce pohárovitého na Moravě	13-14
Lizoň P.: Za Aurelom Dermekom	14-15
Janitor A.: Spomienka na nedožitý devadesátiny Igora Fábryho	15
Marvanová L.: Sbírký mikroorganismů jako jedna z možností uchování genofondu mikroskopických hub.....	16-19
Šebek S.: Ochrana psammofytů mykoflory ve středním Polabí	19-20
Tichý H., Houde J.: Chráněná mykologická lokalita na Lounsku	20-21
Fragner P.: Cryptococcus neoformans v moči nemocných AIDS	21-22
Šebek S.: Zoocécidie na plodnicích lesklokorky plouškové/Ganoderma applanatum/ v Praze	23-25
Gáper J.: Predbežná informácia o stave poznania drevokazných húb v sídlach Slovenska	26-26
Zprávy a akcích - programy	26-32

MYKOLOGICKÉ LISTY č.36 - Informační orgán Čs.vědecké společnosti pro mykologii při ČSAV - vycházejí v nepravidelných lhůtách a rozsahu. - Toto číslo sestavil J.Kuthan, k tisku připravil S.Šebek. - Č.35 vyšlo 27.zář 1989.

Příspěvky a veškerou korespondenci zasílejte na adresu Čs.vědecké společnosti pro mykologii při ČSAV,pošt.přihradka 106, 111 21 Praha 1,tel 26 44 05.